

Raadsvoorstel

Onderwerp **Gezondheidsbeleid Groningen Gezond 2018-2021 en Healthy Ageing Visie**

Registratienr. 6612781

Steller/telnr. Bruinewoud./ Zwaving Bijlagen 2

Classificatie

• Openbaar ○ Geheim

Vertrouwelijk

Portefeuillehouder

Gijsbertsen

Raadscommissie

Langetermijn agenda
(LTA) Raad

LTA ja: Maand 11 Jaar 17

LTA nee: Niet op LTA

Voorgesteld raadsbesluit

De raad besluit:

- I. het gezondheidsbeleid Groningen Gezond 2018-2021 vast te stellen;
- II. de Healthy Ageing Visie, de G6 voor een Gezonde Stad Groningen vast te stellen.

Samenvatting

Het huidige gezondheidsbeleid - *Samen Gezond in Stad* - loopt eind 2017 af. We hebben mooie resultaten bereikt, maar we willen meer gezondheidswinst behalen gezien de uitdagingen waar we als stad voor staan.

De gemiddelde levensverwachting neemt toe, ook in Groningen. We zien echter ook dat Groningers gemiddeld een kortere levensverwachting hebben dan gemiddeld in Nederland. Bovendien zien we grote gezondheidsverschillen in onze stad tussen bevolkingsgroepen en wijken. Ook hebben we een aantal fysieke opgaven als gevolg van de bevolkingsgroei die van invloed zijn op de leefkwaliteit in onze stad. Om de gezondheid en het welbevinden van onze inwoners te vergroten is het van belang te investeren in onderwijs, werk en participatie en een sociale en fysieke omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag. We beschouwen gezondheid dan ook als een sociale, ruimtelijk en economische (dus integrale) opgave. Daarom hebben wij op 23 mei jl. de integrale *Healthy Ageing Visie, de G6 voor een Gezonde Stad* vastgesteld. Deze visie hebben wij eerder dit jaar samen met de RUG/UMCG, Hanzehogeschool en Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN) ontwikkeld. De Healthy Ageing Visie vormt de basis en de leidraad voor ons gezondheidsbeleid in de komend beleidsperiode(s). Het door uw de raad vast te stellen nieuwe gezondheidsbeleid 2018-2021 vormt een nadere uitwerking van de *Healthy Ageing Visie*. De visie is tegelijkertijd de leidraad voor de toekomstige fysieke ontwikkeling (*Keuzedocument The Next City*) en economische ontwikkeling (strategische agenda *Health Economics*) van de stad waarin wij de gezondheid en het welbevinden van onze inwoners als vertrekpunt nemen.

Vervolg voorgesteld raadsbesluit

Aanleiding en doel

Volgens de Wet Publieke Gezondheid stelt uw raad eens in de vier jaar een nota gezondheidsbeleid vast. Het huidige gezondheidsbeleid - *Samen Gezond in Stad* - loopt eind dit jaar af. De inliggende beleidsnota (bijlage 1) is een voorstel voor het nieuwe gezondheidsbeleid. Wij stellen u voor deze nota vast te stellen. De al eerder (op 23 mei jl.) door ons college vastgestelde *Healthy Ageing Visie*, die gaat over het ontwerp van een gezonde sociale en fysieke leefomgeving, vormt de basis en de leidraad voor het nieuwe gezondheidsbeleid 2018-2021 (bijlage 2). Wij hebben u hierover geïnformeerd bij brief van 24 mei jl. (bijlage 3) en in een informatiebijeenkomst op 31 mei jl. waarvoor wij ook de kennisinstellingen hadden uitgenodigd. De *Healthy Ageing Visie* is op 21 juni jl. door de raadscommissie geagendeerd en besproken.

Met deze brede gezondheidsaanpak die wij samen met de kennisinstellingen hebben ontwikkeld willen we de samenwerking rondom onze Gezonde Stadsambities op een hoger plan brengen om zo onze doelstellingen - het winnen van extra gezonde levensjaren en het verkleinen van gezondheidsverschillen tussen burgers en wijken - sneller te realiseren. Een structurele implementatie van kennis- en onderzoek in de beleidspraktijk vormt de basis voor onze integrale Gezonde Stadsvisie.

Kader

Volgens de Wet Publieke Gezondheid stelt uw raad eens per vier jaar een gezondheidsnota vast. Het huidige gezondheidsbeleid - *Samen Gezond in Stad* - loopt eind 2017 af. De *Healthy Ageing Visie* vormt de basis voor het nieuwe gezondheidsbeleid 2018-2021.

De verbinding van de *Healthy Ageing Visie* met het nieuwe gezondheidsbeleid, en de relatie met het Keuzedocument op weg naar een nieuwe Omgevingsvisie (*The Next City*) en de in december van dit jaar door ons college en uw raad vast te stellen economischestrategische agenda *Health Economics* (werktitel) levert een brede gezondheidsaanpak dat voor de lange termijn het gemeenschappelijke perspectief vormt voor een gezonde stad met gezonde instellingen en gezonde inwoners.

Argumenten en afwegingen

We weten dat losse, op zich zelf staande projecten niet werken om de gezondheid te bevorderen en gezondheidsachterstanden in te lopen. Met een gezamenlijke, integrale Gezonde Stadsvisie van stad en kennisinstellingen zetten we een nieuwe beweging en een nieuwe manier van werken in gang. Een beweging waarbij gezondheid vanzelfsprekend wordt meegenomen bij sociale, economische en fysieke ontwikkelingen. Een cultuurverandering die leidt tot een gezonde, vitale en veerkrachtige Groningse samenleving.

Maatschappelijk draagvlak en participatie

Gezondheid of breder - welbevinden of kwaliteit van leven - wordt een steeds belangrijker onderwerp op de maatschappelijke agenda: het besef dat een goede gezondheid een belangrijke voorwaarde is voor het volgen van onderwijs, deelname aan arbeidsproces, het hebben van een sociaal netwerk - en dat het vergroten van het aantal gezonde levensjaren tot een daling van de zorgconsumptie leidt, werkgelegenheid en economische groei oplevert - wint aan belang. Omgekeerd is meedoen aan de samenleving door het volgen van onderwijs, het doen van betaald werk of vrijwilligerswerk of andere vormen van maatschappelijke participatie van invloed op de gezondheid en het welbevinden van mensen.

Het investeren in een gezonde fysieke en sociale leefomgeving (die gezond gedrag uitlokt en ongezond gedrag ontmoedigt) met als doel het welbevinden van burgers te vergroten is dus van belang in een samenleving die steeds complexer wordt, met nieuwe sociale verbanden en alternatieve samenlevingsvormen. Een samenleving ook, waarin overheden steeds meer aansturen op eigen kracht, eigen regie en zelfredzaamheid.

Als gemeente willen we ons dichtbij de bewoners en dichtbij de leefomgeving bewegen. Daarom werken we gebiedsgericht, 'dichtbij de burger' en op zoek naar integrale oplossingen met verbinding tussen het

sociaal en fysiek domein. Deze gebiedsgerichte aanpak biedt grote kansen om samen met bewoners, de WIJ-teams, betrokken (wijk-)organisaties, kennisinstellingen, ondernemers, woningcorporaties en andere partners samen te werken aan een gezonde en veerkrachtige wijk. Inwoners zelf weten goed wat er speelt in de wijk en welke aanpak het beste past. Hierdoor krijgen bewoners meer zeggenschap en wordt de 'eigen regie' versterkt. De wijkcompassen dienen als input voor de gesprekken. De focus hoeft daarbij niet op gezondheid te liggen maar kan ook op andere terreinen liggen zoals armoede, meedoen, eenzaamheid.

Gebiedsgericht werken betekent dat we niet overal hetzelfde doen. Elk gebied (stadsdeel, wijk en buurt) is immers anders. We sluiten aan bij de beweging en processen die gaande zijn in de wijk. Hierbij maken we gebruik van de 'aanjagers' uit de expert-pool. Bij deze aanpak hoort ook dat we de lopende projecten en interventies onder de loop nemen. We kijken of deze aansluiten bij de vraag van de wijk en passen bij de beweging die we willen maken.

De Healthy Ageing Visie is besproken met Stadadviseert. Ook is de koers voor het nieuwe gezondheidsbeleid geschetst waarvoor deze Visie de basis en de leidraad vormt. Stadadviseert ondersteunt de ingezette beweging en heeft aangegeven betrokken te willen blijven bij de verdere uitwerking en het vervolg.

Financiële consequenties

Gezondheid wordt door een samenspel van talloze factoren waarvan de meeste buiten het terrein van de volksgezondheid liggen. De budgetten van de betrokken beleidsprogramma's op zowel sociaal, economisch als fysiek domein, dragen bij aan het realiseren van onze gezondheidsdoelen. Daarnaast is er een budget van 871.000 euro beschikbaar, waarvan 484.000 euro GIDS middelen.

Meerjarenbegroting 2018-2021

	Maatregel	2018	2019	2020	2021
Uitvoering Healthy Ageing Visie/ Gezonde Leefomgeving					
	Aanjagers	€ 120.000	€ 120.000	€ 120.000	€ 120.000
	Projecten uitvoering Healthy Ageing visie (o.m. aanpak Selwerd, Rookvrije generatie)	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
	Communicatie/ werkbudget Gezonde Stad 'in de etalage'	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000
Gebiedsgerichte aanpak					
	Flexibel budget wijkaanpak	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000	€ 125.000
	Aanpak eenzaamheid	€ 30.000	€ 30.000	PM	PM
	Jasmijn Gezond	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000
	Sport Verbindt	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000
Positief Opgroeien					
	Groningen Fit (JOGG)	€ 175.000	€ 175.000	€ 175.000	€ 175.000
	Bslim3	€ 80.000	€ 80.000	€ 80.000	€ 80.000
	Geboortezorg	€ 35.000	PM	PM	PM
	Vraaggerichte ondersteuning WIJ teams op gebied van gezonde leefstijl	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
	Bevorderen mentale fitheid/pestaanpak	€ 42.000	PM	PM	PM

Verbinding welzijn, zorg en preventie	Welzijn op Recept		€ 34.000	€ 34.000	€ 34.000	€ 34.000
	Suicide preventie		€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000
			Totaal € 871.000	Totaal € 871.000	Totaal € 871.000	Totaal € 871.000

Overige consequenties

De kennisinstellingen committeren zich van harte aan de uitvoering van de visie. Naast de noodzaak van een inhoudelijk kader, vragen de de kennisinstellingen en HANNN ook de gemeente een actieve partner te zijn op het gebied van Healthy Ageing, onder andere door de door kennis en onderzoek in beleid, toe te passen in concrete projecten in de stad. Zij zullen vanuit hun maatschappelijke betrokkenheid actief participeren, hun expertise beschikbaar stellen en hun kennis delen in multidisciplinaire projectgroepen (zoals nu bijvoorbeeld al gebeurt rond de ontwikkelingen in Selwerd) en zo een actieve bijdrage leveren aan de uitvoeringsstrategieën van het inliggende nieuwe gezondheidsbeleid.

De kennisinstellingen hebben tegelijkertijd de gemeente nodig om onderzoeksvragen te kunnen baseren op maatschappelijke vraagstukken. Bovendien wordt in de zorg & welzijnsopleidingen leren in de praktijk steeds belangrijker en daar hebben de kennisinstellingen de stad en de wijken voor nodig; want 'een mooier lab dan de stad bestaat niet'.

Vervolg

Lange Termijn Agenda

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,
Peter den Oudsten

de secretaris,
Peter Teesink

GRONINGEN GEZOND

Inhoud

1. Inleiding
2. Waar staan we nu?
3. Wat willen we bereiken?
4. De Healthy Ageing Visie: fundament onder het gezondheidsbeleid
5. Van ambitie naar aanpak
6. Wat gaan we doen
7. Acties en goede voorbeelden
8. Wat zijn de resultaten ?
9. Communicatie
10. Financiën

Bijlage

- Healthy Ageing Visie, de G6 voor een Gezonde Leefomgeving

1 Inleiding

Een goede gezondheid is voor alle mensen van belang. Een goede gezondheid verhoogt de kwaliteit van leven en draagt bij aan een vitale samenleving waarin iedereen naar vermogen kan meedoen. De afgelopen jaren hebben we ons met vele partijen ingezet om de gezondheid van onze inwoners te bevorderen. Ondanks mooie resultaten is er - om een aantal redenen - meer en andere inzet nodig.

Allereerst neemt de gemiddelde levensverwachting in Nederland toe, ook in Groningen. We worden steeds ouder, de bevolking vergrijsst. Het aantal chronisch zieke mensen neemt toe en voorheen ongeneeslijke ziekten zijn tegenwoordig behandelbaar. Deze ontwikkelingen maken dat de vraag naar zorg toeneemt.

Verder zien we dat Groningers gemiddeld een kortere levensverwachting hebben dan gemiddeld in Nederland¹. Bovendien zijn er in onze gemeente behoorlijke gezondheidsverschillen tussen groepen inwoners en tussen wijken.

De derde reden betreft de omslag in denken over gezondheid en preventie. Gezondheid wordt steeds vaker breed opgevat met een positieve benadering. De focus ligt meer op eigen regie en veerkracht en minder op beperkingen en/of ziekte. Deze opvatting sluit goed aan bij de transformatie opgave die we als gemeente hebben en welke moet leiden tot een verschuiving van zware hulp en ondersteuning naar lichtere vormen van ondersteuning en 'eigen kracht'. Door te investeren in gezondheid en preventie kunnen (zwaardere) problemen worden voorkomen. En het draagt vervolgens weer bij aan de 'verzilvering'.

Tot slot hebben we naast deze sociaal-maatschappelijke opgaven ook op het fysieke en economische terrein een aantal opgaven: de stad groeit en de druk op de leefomgeving neemt toe. Hoe we onze groeiende, compacte stad leefbaar en aantrekkelijk houden voor alle leeftijdsgroepen is een belangrijk vraagstuk dat in het keuzedocument op weg naar de nieuwe Omgevingsvisie (*The Next City*) centraal staat. Gezondheid - als onderdeel van de gehele kwaliteit van de fysieke leefomgeving (leefkwaliteit) is hierin een belangrijk thema. Dat een stad met gezonde bedrijven en gezonde inwoners goed is voor het vestigingsklimaat spreekt voor zich, de economie vaart wel bij een gezonde samenleving. In de strategische agenda *Health Economics* gaat het over het vergroten van de werkgelegenheid en het stimuleren van de bedrijvigheid in de Healthy Ageing-sector.

Gezondheid raakt aan alle beleidsterreinen en meerjarenprogramma's en daarom beschouwen we gezondheid - of breder welbevinden- als een sociale, ruimtelijke en ook economische opgave.

In deze beleidsnota Groningen Gezond presenteren wij onze ambitie en de *Healthy Ageing Visie. De G6 voor een Gezonde Stad Groningen*. Deze visie hebben we eerder met de RUG/UMCG, Hanzehogeschool en HANNN ontwikkeld en is in het voorjaar van 2017 door het college vastgesteld.

---

¹ Hierin wijkt Groningen niet af van andere steden. De gemiddelde levensverwachting bij geboorte is lager in stedelijke gebieden vergeleken met het landelijk gemiddelde.

Deze *Healthy Ageing Visie* vormt het fundament van het gezondheidsbeleid en is tegelijkertijd de leidraad voor de sociale, fysieke (*The Next City*) en economische (*GOWEG*) ontwikkeling van Groningen als Gezonde Stad.

2 Waar staan we nu ?

De levensverwachting in Nederland is de afgelopen jaren toegenomen. In de gemeente Groningen is de gemiddelde levensverwachting bij geboorte precies 80 jaar en dat is lager dan het landelijk gemiddelde van 81 jaar en 4 maanden (bron: CBS, bewerkt door [RIVM](#), 2010-2014)².

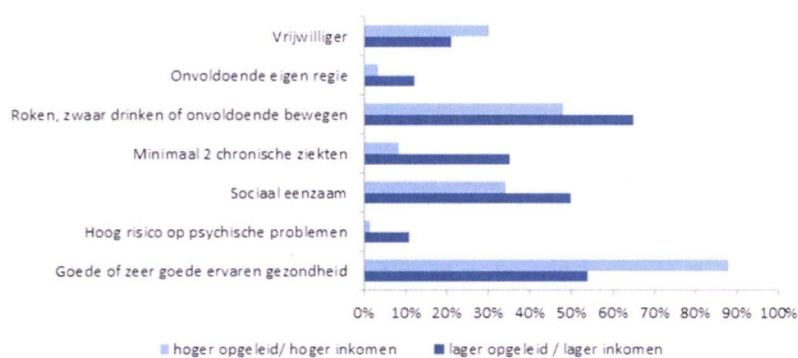
Landelijk zien we grote verschillen in gezondheid tussen mensen met hogere of lagere sociaaleconomische status (SES). Hoogopgeleide Nederlanders leven bijvoorbeeld ruim zes jaar langer dan laagopgeleide Nederlanders. Deze constatering wordt nog schrijnender als we kijken naar hoe mensen hun gezondheid ervaren. Hoogopgeleide Nederlanders ervaren hun gezondheid 19 jaar langer als goed dan laagopgeleide Nederlanders. Deze verschillen zijn de afgelopen jaren niet afgenomen². Ook in Groningen zien we deze verschillen in gezondheid.

Verschillen tussen wijken en groepen inwoners

Uit de gegevens van de Gezondheidsmonitor³ komt naar voren dat gezondheid en ziekte in Groningen ongelijk zijn verdeeld. Terwijl we op gemeentelijk niveau geen grote verschillen zien in vergelijking met andere (middel)grote steden - onder meer in ervaren gezondheid en levensverwachting - zien we grote verschillen tussen wijken en groepen inwoners. Deze zijn gerelateerd aan sociaaleconomische status. De verschillen gelden voor alle leefstijlthema's zoals roken, bewegingsarmoede, alcoholconsumptie en overgewicht. Dit zien we daarnaast bij sociale eenzaamheid, mentale gezondheid, chronische ziekte en ervaren gezondheid.

De levensfase speelt ook een belangrijke rol. In een wijk waar bijvoorbeeld veel ouderen wonen is de ervaren gezondheid gemiddeld minder goed dan in wijken waar veel gezinnen wonen.

In onderstaande figuur brengen we de sociaal economische gezondheidsverschillen in beeld door twee groepen met elkaar te vergelijken⁴.

² <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/levensverwachting/cijfers-context/bevolkingsgroepen#node-levensverwachting-bij-geboorte-naar-opleidingsniveau>

³ <https://ggd.groningen.nl/onderzoek/gezondheidsprofiel/Gezondheidsprofielvolwassen2016.pdf>

⁴ De groepen die met elkaar worden vergeleken zijn:

1. Volwassenen die lager opgeleid zijn (basisonderwijs, lbo of maximaal mavo) **en** een lager inkomen hebben (besteedbaar huishoudens inkomen van max. € 21.300,-), en
2. Volwassenen die hoger opgeleid zijn (max. mbo, havo/vwo, hbo/wo) **en** een hoger inkomen hebben ((besteedbaar huishoudens inkomen hoger dan € 27.200,-)

Oorzaken van gezondheidsverschillen

We weten dat er niet één enkele oorzaak ten grondslag ligt aan gezondheidsverschillen. Vaak is het een combinatie van factoren die op allerlei manieren met elkaar zijn verweven, zoals aanleg en erfelijkheid, een laag inkomen, werkloosheid, een laag opleidingsniveau, ongunstige woon- en leefomgeving, een ongezonde leefstijl en minder makkelijk toegang tot (gezondheids-)zorg. Daarnaast is er vaak sprake van beperkte gezondheidsvaardigheden (hoe maak je gezonde keuzes en zorg je voor een gezonde leefstijl) en een gering vermogen tot eigen regie.

Terugblik

De afgelopen jaren hebben we ons - onder de noemer van Samen Gezond in Stad- samen met inwoners en een groot aantal partijen ingezet voor een gezonde en vitale stad.

Er is extra geïnvesteerd in het terugdringen van gezondheidsachterstanden, het bevorderen van een gezonde en actieve leefstijl bij de jeugd, in de zorg rondom de geboorte, in suïcidepreventie en het bestrijden van eenzaamheid. De samenwerking rond belangrijke thema's op het gebied van gezondheid is gegroeid. Gezondheid werd de afgelopen jaren bovendien steeds meer verbonden met programma's als armoede, sport, voedselbeleid en participatie.

Gezondheid is hoger op de maatschappelijke agenda komen te staan.

Uitdagingen

Ondanks de mooie resultaten zijn er nog voldoende uitdagingen. Zo is er bijvoorbeeld nog steeds sprake van gezondheidsverschillen. Het realiseren van onze gezondheidsdoelen vraagt meer dan ooit om een integrale visie en aanpak voor de lange termijn, om samenwerking met een groot aantal partners, om een consequente en systematische toepassing van de kennis en het onderzoek van de kennisinstellingen en om een continue dialoog met de inwoners van onze stad.

3 Wat willen we bereiken?

Een gezonde samenleving maakt gezonde burgers en gezonde burgers maken een gezonde samenleving. Als de gezondheid van onze inwoners verbetert, nemen hun veerkracht en hun kansen om mee te doen eveneens toe. Gezondheid is niet alleen een doel op zich maar ook een middel om doelen op andere beleidsterreinen te behalen zoals werk en inkomen, participatie, onderwijs, jeugd, sport en milieu.

Onze maatschappelijke opgave

Grotere zelfredzaamheid en participatie betekenen dat de dynamiek van de stad toeneemt. Gezondere inwoners doen bovendien een minder groot beroep op allerlei voorzieningen. Verbeteren van de gezondheid loont daarmee ook sociaal en economisch. Dat zijn goede redenen om in gezondheid te investeren. Maar minstens zo belangrijk is dat wij werken aan een inclusieve gemeente waaraan iedereen naar vermogen kan deelnemen. Waar zoveel mogelijk mensen gelijke kansen hebben op een goede gezondheid en deelname aan de samenleving. Dit zien we als onze maatschappelijke opgave.

Healthy Ageing oftewel Gezond Ouder worden

Onze ambitie is dat iedereen, jong en oud, gezonder door het leven gaat en gezond ouder wordt. Ons doel is een samenleving waarin jongeren en ouderen naar vermogen meedoen en waarin jongeren en ouderen genieten van een onafhankelijk leven met een hoge levenskwaliteit. De doelgroep is iedereen, van 'min negen maanden' tot en met de 120-plussers. Gezond Ouder worden begint op jonge leeftijd!

Dit hebben we uitgewerkt in de volgende doelen:

- *Het winnen van het aantal gezonde levensjaren van Groningers*
- *Het inlopen van de gezondheidsachterstanden tussen wijken en groepen inwoners*

Deze doelen hebben we niet binnen vier jaar gerealiseerd. Gezondheidsverschillen zijn hardnekkig en complex. Onze ambitie is dan ook dat in 2030 het aantal gezonde levensjaren is toegenomen en dat de gezondheidsverschillen zijn afgenomen.

4 De Healthy Ageing Visie: fundament onder het gezondheidsbeleid

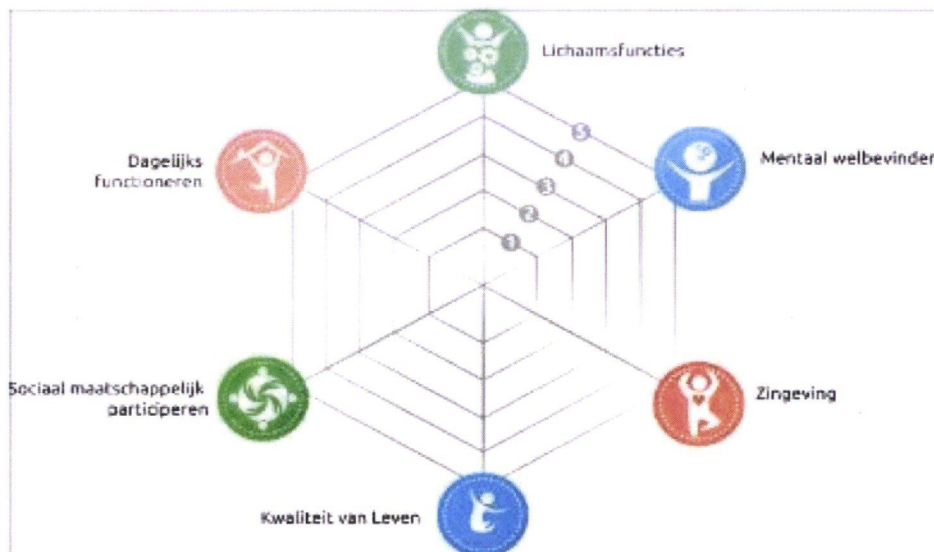
Gezond ouder worden in een vergrijzende samenleving is al jarenlang een urgent onderwerp in Europa, in Noord-Nederland en in Groningen. Universiteit, hogescholen, mbo, noordelijke overheden en bedrijven werken samen aan het thema Healthy Ageing.

Samen met onze Akkoord van Groningen- partners RUG/UMCG, Hanzehogeschool en HANN hebben we de Healthy Ageing Visie, G6 voor een Gezonde Leefomgeving opgesteld. Deze Visie vormt de basis en de leidraad voor ons gezondheidsbeleid in de komende beleidsperiode(s).

Ons uitgangspunt: Positieve gezondheid

Als we gezond ouder willen worden, ligt de sleutel in een actieve levensstijl met gezonde voeding, voldoende beweging, zingeving en 'eigen kracht'. Dit laat ook onderzoek naar de Blue Zones zien, gebieden in de wereld waar de bevolking gemiddeld veel ouder wordt dan elders.

Deze elementen zien we terug in de definitie van Positieve gezondheid: *Gezondheid is het vermogen je aan te passen en je eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven*⁵. Hierin ligt de nadruk op positieve gezondheid, op eigen kracht, van (medische) nazorg naar voorzorg (preventie). In deze nieuwe definitie staan het psychisch en fysiek welbevinden niet meer centraal (de definitie van Wereldgezondheidsorganisatie (WHO)⁶ maar ligt de focus op eigen regie en veerkracht en minder op beperkingen en/of ziekte. Dit concept van Positieve gezondheid sluit naadloos aan bij de beweging die we als gemeente willen maken naar meer preventie, meer zelfregie en zelf- en samenredzaamheid.

⁵ M. Huber, 2012 (Institute of Positive Health)

⁶ "Gezondheid is een toestand van volledig lichamelijk, geestelijk en maatschappelijk welzijn en niet slechts de afwezigheid van ziekte of andere lichamelijk gebreken" (WHO 1948).

Gezondheid als brede opgave

Om de gezondheid en het welbevinden van onze inwoners te vergroten is het van belang te investeren in onderwijs, werk en participatie en in een sociale en fysieke leefomgeving die de gezondheid van onze inwoners beschermt en gezonde keuzes gemakkelijker maakt.

Gezondheid raakt dan ook aan alle beleidsterreinen en meerjarenprogramma's: positief opgroeien, sport & bewegen, leefomgeving, wonen, maatschappelijke ontwikkeling, zorg, arbeid, werk & inkomen, fietsbeleid, voedselstrategie etc. Dit inzicht leidt er toe dat we gezondheid - of breder welbevinden - beschouwen als een sociale, ruimtelijke en ook economische opgave. Daarom willen we bij de toekomstige fysieke, economische en sociale ontwikkeling van de stad gezondheid en welzijn van onze inwoners als belangrijk vertrekpunt nemen.

Onderzoeken, evalueren, verbeteren

We streven ernaar om beschikbare kennis van de noordelijke kennisinstellingen systematisch en consequent toe te passen in ons beleid. De kennisinstellingen leveren inbreng bij de concrete invulling van projecten en activiteiten en ze onderzoeken de uitvoering. Ze helpen mee door de projecten te monitoren en analyseren. Met die kennis kunnen we de projecten periodiek evalueren en stap voor stap verbeteren.

Zes kernwaarden voor een gezonde leefomgeving

Zes kernwaarden staan centraal in de Healthy Ageing Visie. Dat zijn Actief Burgerschap, Bereikbaar Groen, Actief Ontspannen, Gezond Verplaatsen, Gezond Bouwen en Gezonde Voeding. Ze zijn kort uitgewerkt in het overzicht hiernaast. Deze *G6 voor een Gezonde Leefomgeving* zijn leidend voor alle beleidsprogramma's die te maken hebben met gezondheid met een hechte verbinding tussen het sociale, fysieke en economische domein.

De G6 voor een Gezonde Leefomgeving

Actief Burgerschap

We stimuleren onze inwoners om actief mee te doen aan het verbeteren van de eigen leefsituatie. Sociale cohesie en kleinschaligheid zijn van belang om ervoor te zorgen dat mensen elkaar kennen en zich om elkaar bekommeren. Voorbeelden waarbij actief burgerschap tot uiting komt zijn het gebiedsgericht werken (zie verderop in deze nota), de WIJ-teams, Let's Gro, en de coöperatieve wijkraad in de Oosterparkwijk.

Bereikbaar Groen

We maken de stedelijke ruimte groener, met aandacht voor kwaliteit en diversiteit. Zo dragen we bij aan een betere luchtkwaliteit, verkoeling bij hitte en een hogere biodiversiteit, waardoor het algemeen welzijn wordt verhoogd. Dit komt bijvoorbeeld terug in het landschappelijk ontwerp van de deksels op de Zuidelijke ringweg, het Land-art Park van Meerstad, groene gevels in de binnenstad, ecologische oevers en natuurvoorzieningen, en ontsnippering, dat wil zeggen het verbinden van groengebieden.

Actief Ontspannen

We bieden onze inwoners - jong én oud – aantrekkelijke ontmoetingsplekken in de

openbare ruimte om samen te komen, te sporten, te spelen en te recreëren. Zo is de afgelopen tijd het stadsstrand aan de Vrydemalaan, de Outdoor Fitness aan het Reitdiep, Sport- en speelplekken aan de Oosterkade en sport/speelvoorzieningen in de Hunze en Van Starckenborgh ontstaan, en worden aantrekkelijke hardlooproutes gemarkeerd.

Gezond Verplaatsen

We bevorderen een actieve leefstijl door een veilige en gezonde omgeving te bieden voor wandelaars en fietsers. We vergroenen ons openbaar vervoer met waterstof- en elektrische bussen en fietskoeriers zorgen voor een schonere pakketbezorging. Groningen FIT en Bewegen in de Openbare Ruimte zijn hier voorbeelden van. Ook komt er meer ruimte voor de fiets met slimme fietsroutes en meer ruimte voor voetgangers door nieuwe wandelroutes tussen knooppunten in de stad. Verder gaan er meer waterstof- en elektrische bussen rijden en is er slimmere en schonere pakketbezorging door fietskoeriers.

Gezond Bouwen

We bieden een gevarieerd aanbod aan duurzame woningen en gebouwen die bewoners in staat stellen zo lang mogelijk zelfstandig te blijven wonen en werken in de vertrouwde leefomgeving; met een aantrekkelijke verbinding tussen binnen en buitenruimte. Voorbeelden van projecten zijn 'Een leven lang wonen', de proeftuin 'Het Huis van Morgen' op EnTranCe en de Prijsvraag Who Cares, over het ontwerp van innovatie zorgconcepten voor de Oosterparkwijk.

Gezonde Voeding

We bevorderen het bewustzijn rond gezond, duurzaam voedsel en stadslandbouw. We stimuleren het verbouwen en/of verkopen van gezonde, verse producten, zoveel mogelijk uit de regio. Hiervoor is de Citydeal 'Voedsel op de stedelijke agenda' gesloten in het kader van Agenda Stad. Daarnaast zijn er projecten als Eetbare Stad, de Stadsakker, Toentje en het sociale restaurant Bie de Buuf, verschillende watertappunten, de Operatie Steenbreek en Reframe.

Gezondheid is zowel een sociale, fysieke als economische opgave. Healthy Ageing is de integrale missie die het sociale, fysieke en economische domein verbindt. De G6 voor een Gezonde Leefomgeving laten zien hoe we daaraan gaan werken.

5 Van ambitie naar aanpak

“Aanpak gezondheidsachterstanden is geen project maar een langdurig proces.....”

Geen projecten maar proces

Afzonderlijke, op zich zelf staande (gezondheids-)interventies helpen onvoldoende om de gezondheidsachterstanden in te lopen⁷. Het bevorderen van de gezondheid en het inlopen van gezondheidsachterstanden vraagt een integrale, procesmatige benadering. Sleutelwoorden zijn Voorkomen, Verbinden en Vernieuwen.

Groningen Gezond: voorkomen, verbinden en vernieuwen

Een samenleving waar iedereen - jong en oud- gezonder door het leven gaat en gezond ouder wordt is onze ambitie. Om te komen van ambitie naar aanpak hanteren we de volgende uitgangspunten:

- Voorkomen: door preventie en vroegtijdig inzetten op gezondheid.
- Verbinden: vanuit een integrale visie gezondheid en preventie verbinden aan andere domeinen en programma's
- Vernieuwen: door een procesmatige aanpak, samen met bewoners en andere partijen, van 'onderaf', evalueren, veranderen en bijstellen waar nodig.

Onze rol

Gezondheid wordt door veel factoren bepaald. Als gemeente hebben we hier beperkt invloed op. Daar komt bij dat mensen in belangrijke mate zelf verantwoordelijk zijn voor hun gezondheid. Het realiseren van onze ambitie, Gezond Ouder worden, lukt alleen door samen te werken met andere partijen: inwoners, WIJ-teams, onderwijs, ondernemers, (wijk-)organisaties, woningcorporaties, eerstelijns gezondheidszorg, GGD en kennisinstellingen. Als gemeente kunnen we voorwaarden scheppen, partijen samenbrengen, enthousiasmeren en faciliteren.

Tegelijkertijd vervullen wij als overheid een belangrijke maatschappelijke en publieke rol en hebben op het gebied van een gezonde werkomgeving en leefstijl een voorbeeldfunctie. Dit geldt ook voor ziekenhuizen, de universiteit, scholen, sportverenigingen, kinderopvang etc. Door met een groot aantal organisaties het signaal af te geven dat we op het terrein van de publieke gezondheid vanuit onze maatschappelijke rol het goede voorbeeld geven (bijvoorbeeld door het inrichten van een gezonde werkomgeving en het rookvrij maken van onze gebouwen) hopen we een beweging en publieke discussie op gang te brengen die uiteindelijk tot een gedragsverandering moet leiden. Dit is een stapsgewijs en langdurig bewustwordingsproces.

---

⁷ <http://www.platform31.nl/wijkengids/8-gezonde-wijk-groen-sport-en-cultuur>

6 Wat gaan we doen

Voorkomen, verbinden en vernieuwen zijn onze uitgangspunten om te komen van ambitie naar aanpak. Dit hebben we uitgewerkt langs drie lijnen: investeren in een Gezonde leefomgeving, via de gebiedsgerichte aanpak en door de verbinding te leggen tussen preventie, welzijn en zorg.

Gezonde leefomgeving

We willen de gemeente zo inrichten dat alle inwoners uitgenodigd worden tot gezond gedrag. De dagelijkse leefomgeving moet veilig zijn, rookvrij, uitnodigen tot ontmoeting en beweging, het herstellend vermogen versterken en de consumptie van gezonde voeding stimuleren. Zo hopen we dat onze inwoners steeds vaker de keuze maken voor een gezonde en actieve leefstijl.

In de nieuwe omgevingsvisie *The Next City* vormt Leefkwaliteit (kwaliteit van leven, gezondheid) de rode draad.

G6 als leidraad voor een Gezonde Leefomgeving

Gezondheid wordt een vanzelfsprekend uitgangspunt bij sociale, economische en fysieke ontwikkelingen. De *G6 voor een Gezonde Leefomgeving* worden het leidende principe van ons beleid over de volle breedte.

We scheppen bijvoorbeeld substantieel meer ruimte voor fietsers en voetgangers in de binnenstad en rond het Hoofdstation. Groningen was al een geweldige fietsstad en dat bouwen we verder uit. In de binnenstad komt waar mogelijk meer groen, zo ook op de plekken waar we de zuidelijke ringweg overdekken. Aan de rand van de stad, in Meerstad, komt een groot park met volop ruimte voor sport, spel, cultuur en festivals. We stimuleren particulieren om hun dak te vergroenen, we proberen de Eetbare Stad uit te zaaien naar steeds nieuwe plekken en we werken aan schoon water en schone lucht.

Woon- en verblijfsklimaat verbeteren

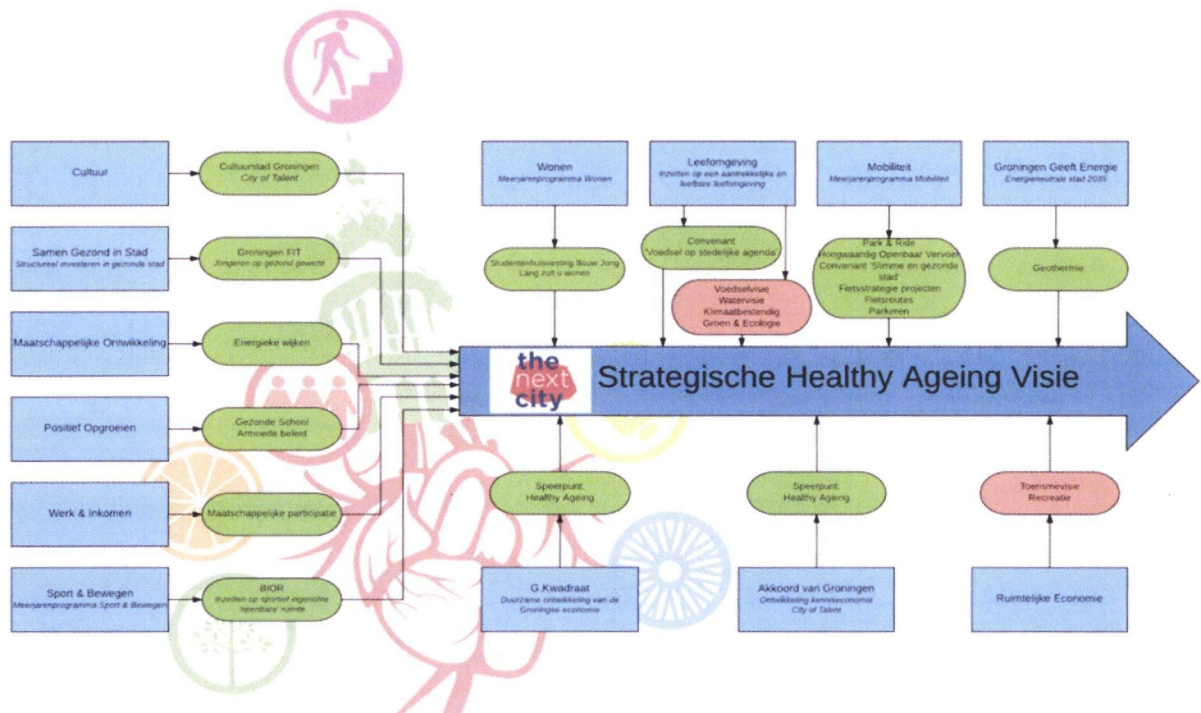
Wij hebben met het ministerie van Infrastructuur en Milieu afspraken gemaakt over een aantal activiteiten ter bevordering van een gezonde, aangename en schonere leefomgeving. Deze afspraken, die direct de gezondheid van onze burgers raken, zijn vastgelegd in de intentieovereenkomst *Slimme en Gezonde Stad*.

Hoofddonderdelen zijn het verbeteren van de luchtkwaliteit en het beperken van verkeerslawaai. Dat willen we bereiken door het fietsen nog meer te stimuleren, slimme fietsroutes en nieuwe wandelroutes aan te leggen, busroutes te verleggen, het eigen wagenpark van de gemeente te verduurzamen en te vergroenen, schonere bezorgdiensten en pakketbezorging door de inzet van fietskoeriers enzovoort. Dit alles zorgt voor een vermindering van blootstelling aan uitlaatgassen en (verkeers)lawaai met als resultaat een aangener en gezonder woon- en verblijfsklimaat in de stad.

Gemeentelijke programma's en projecten verbinden

Veel van onze programma's, interventies en projecten dragen bij aan de gezondheid van de inwoners. De komende jaren zetten we in op het leggen van verbindingen daartussen, met gezondheid als rode draad.

Expertise-pool opzetten

We gaan een expertise-pool opzetten waarin we mensen, ervaring en kennis samenbrengen. Kennisinstellingen nodigen we uit zich hierbij aan te sluiten. Om Healthy Ageing door te laten dringen tot in de haarvaten van de gemeentelijke organisatie zullen we projectleiders ofwel 'aanjagers' benoemen. Zij maken deel uit van de expertise-pool. Hun voornaamste opdracht is om de verschillende beleidsterreinen, programma's, projecten en interventies te verbinden.

Gebiedsgerichte aanpak

Een belangrijk uitgangspunt van het gemeentelijke beleid is 'dichtbij de burger en diens leefomgeving'. Daarom werken we gebiedsgericht, met wijkwethouders, gebiedsteams en WIJ-teams. Deze gebiedsgerichte aanpak biedt grote kansen om een gezonde en veerkrachtige wijk te realiseren.

Gebiedsgericht werken betekent dat we niet overal hetzelfde doen. Elk gebied (stadsdeel, wijk en buurt) is immers anders. Er bestaat geen 'one size fits all'-aanpak. We kunnen dan ook niet vooraf vastleggen wat we precies gaan doen. We sluiten aan bij bewegingen en processen die gaande zijn in een wijk. Hierbij maken we gebruik van de 'aanjagers' uit de expert-pool.

Bij deze aanpak hoort ook dat we de lopende programma's, projecten en interventies onder de loep nemen. We kijken of ze goed genoeg aansluiten bij de vraag van de wijk en passen bij de beweging die we willen maken.

Van onderaf vernieuwen

Bewoners maken de wijk. Zij weten wat er speelt in de wijk en welke aanpak bij hen past. Samen met de bewoners zoeken we naar integrale oplossingen die de verbinding leggen tussen het sociaal en fysiek domein, daarbij fungeren de G6 als het leidend principe.

Meer zeggenschap over de eigen leefomgeving versterkt de beoogde versterking van de eigen regie. Ook de WIJ-teams, betrokken (wijk-)organisaties, ondernemers, woningcorporaties en andere betrokken professionals kennen de wijk goed. Ze dragen bij aan de ideeënvorming, het maken van plannen en helpen bij de realisatie, zoveel mogelijk vanuit een faciliterende en ondersteunende rol. De wijkcompassen dienen als input voor de gesprekken. Ook verwante aspecten als armoede, meedoen, eenzaamheid kunnen op tafel komen; deze dragen in belangrijke mate bij aan de (ervaren) gezondheid.

In de prioritaire wijken starten

In eerste instantie richten we ons op de wijken waar de komende jaren wijkvernieuwing plaatsvindt: Selwerd, Beijum, de Hoogte/Indische Buurt en de Wijert-Noord. Dit zijn de wijken die op meerdere terreinen achterblijven bij de rest, ook op het gebied van gezondheid, en waar meer kwetsbare groepen wonen (meer mensen in armoede, kwetsbare ouderen, statushouders). Ook gaan we aan de slag in de Oosterparkwijk. Gezondheid is hier hoog op de agenda gezet door bewoners en netwerkpartners, een mooi voorbeeld hoe gezamenlijk 'van onderop' wordt gewerkt.

WIJ werken aan gezondheid en preventie

De WIJ-teams vervullen nu al een belangrijke functie waar het gaat om preventie en gezondheidsbevordering. Door vroegtijdig problemen als eenzaamheid, ontbreken van een sociaal netwerk, armoede en depressie te signaleren en op te pakken kan erger worden voorkomen. WIJ stimuleert bewoners de eigen regie te nemen, de gezondheidsvaardigheden te versterken en talenten in te zetten. Waar nodig biedt WIJ individuele ondersteuning.

De WIJ-teams maken deel uit van de netwerken in de wijk en werken met veel partijen en bewoners samen. Op basis van vragen en signalen uit de wijk faciliteren en ondersteunen ze collectieve preventieve activiteiten gericht op ontmoeting, participatie en gezonde leefstijl.

De komende jaren worden de WIJ professionals geschoold in 'integrale wijk aanpak gezondheid'.

Gezondheid van jeugdigen bevorderen

We willen dat alle Groningse kinderen gezond opgroeien in een veilige leefomgeving waar ze hun talenten kunnen ontwikkelen. Een goede gezondheid en gezonde leefstijl op jonge leeftijd werkt

door in de verdere levensloop. Vanuit onze brede gezondheidsopvatting is gezondheid de basis voor de psychische, fysieke en sociale ontwikkeling van kinderen. Gezondheid is daarbij geen apart thema, maar verweven met onder andere veiligheid, talentontwikkeling en de ontwikkeling van democratisch burgerschap. De essentie schuilt hem in die onderlinge samenhang en zelfs afhankelijkheid. Daarom is het zo belangrijk dat professionals, ouders en vrijwilligers zich deze samenhang bewust zijn en werken aan een goede samenwerking op deze thema's, waarbij een ieder vanuit zijn of haar achtergrond natuurlijk specifieke kennis, ervaring en expertise meebrengt. *Positief Opgroeien* daagt bewoners, kinderen en alle professionals en vrijwilligers die werken met kinderen in de wijk uit om dit voor elkaar te krijgen. Daarvoor is het belangrijk dat ze elkaar makkelijk weten te vinden en elkaars taal spreken. Samen stellen ze een integraal meerjarenplan op. Wat willen we bereiken, wat is er nodig? Belangrijke onderwerpen zijn bijvoorbeeld gezond gewicht, gezonde en actieve leefstijl, positief ouderschap, sociale aansluiting, positief pedagogisch klimaat, verbinding preventie en zorg en schoolloopbaan.

Positief Opgroeien draait al in Selwerd/Paddepoel/Tuinwijk, Lewenborg en De Wijert, en de komende jaren willen we het uitbreiden naar andere wijken in de stad. We monitoren de resultaten en daarvan willen we leren hoe effectief de interventies zijn, of er nog iets ontbreekt en hoe het loopt met de samenwerking in het netwerk. Met die kennis gaan we de aanpak stapsgewijs verbeteren.

Verbinden preventie, welzijn en zorg

We zien grote verschillen in gezondheid tussen wijken en bevolkingsgroepen. Dit uit zich onder meer in een ongezondere leefstijl, vaker de diagnose met één of meer chronische ziekten en een minder goede ervaren gezondheid. Mede hierdoor neemt de vraag naar zorg toe.

We maken (nu nog) op kleine schaal afspraken met de professionals in de zorg over het signaleren van vaak voorkomende klachten bij inwoners en verbinden dit met welzijn. Op deze manier verwachten we de gezondheidsachterstanden in te lopen en de zorgconsumptie terug te dringen

Samenwerking eerstelijnsgezondheidszorg versterken

Goede en laagdrempelige zorg in de buurt met aandacht voor preventie is een randvoorwaarde voor gezondheid. De WIJ-teams, de huisartsen en de wijkverpleegkundigen zijn hierin belangrijke spelers. Op verschillende manieren versterken we de samenwerking tussen de eerstelijns gezondheidszorg en het 'nuldelijns' sociale domein. De S1 wijkverpleegkundigen en de Ondersteuners Jeugd & Gezin en vormen de schakel tussen de huisarts en het WIJ-team. Ook maken we gebruik van de succesvolle methodiek van Welzijn op Recept. Deze aanpak willen we uitrollen naar andere wijken. Op deze manier maken we gezamenlijk de beweging van 'zorg naar voorzorg' .

Publieke gezondheid (GGD) en het sociale en fysieke domein verbinden

Vanaf 2018 sluiten we jaarlijks een dienstverleningsovereenkomst (DVO) af met de GGD. In deze DVO worden afspraken gemaakt tussen de gemeente en de GGD over de uitvoering van de taken en diensten van de GGD. Op deze manier sluiten de taken op het gebied van de publieke gezondheid en het sociale en fysieke domein optimaal op elkaar aan. We willen maximaal gebruikmaken van de expertise van de GGD om onze ambitie te realiseren. We hebben bijvoorbeeld afspraken gemaakt over het delen van gezondheidsinformatie en -data op wijkniveau en over het vroegtijdig betrekken van de GGD bij ruimtelijke plannen. Ook zijn afspraken gemaakt over de inzet van de Jeugdgezondheidszorg als onderdeel van WIJ- Groningen.

Preventiecoalities afsluiten

Een goede samenwerking tussen gemeente, zorgverzekeraar, zorgaanbieders en kennisinstellingen is essentieel om preventieve activiteiten op wijkniveau vorm te geven, gezondheidsachterstanden in te lopen en de zorgkosten te verlagen. Samen met Menzis hebben we de *Lokale Werkagenda Groningen-Menzis 2017-2020* opgesteld. In dit document zijn samenwerkingsafspraken opgenomen met als gezamenlijk streven om mensen een gezonde leefstijl te laten omarmen en ervoor te zorgen dat mensen - ongeacht eventuele (gezondheids)problemen – meedoen en meetellen in onze samenleving. We blijven de komende jaren op zoek naar nieuwe kansen om preventiecoalities af te sluiten.

7 Acties en goede voorbeelden

In de uitvoering zijn we al aan de slag. Aan de hand van een aantal voorbeelden laten we zien hoe de praktijk van het gezondheidsbeleid eruit gaat zien.

Blue Zone Selwerd

Selwerd is één van de vier wijken waar we met een groot aantal partijen werken aan een heel nieuwe vorm van wijkvernieuwing. Een wijk is de perfecte proeftuin om het nieuwe gezondheidsbeleid met de bijbehorende integrale en gebiedsgerichte aanpak te gaan uitvoeren en op effectiviteit te toetsen. In Selwerd worden gezondheid en welbevinden het leidende thema bij de wijkvernieuwing. We willen van Selwerd een optimale leefomgeving maken, een zogeheten Blue Zone, samen met de bewoners en een brede coalitie van partijen. Deze ambities worden nader uitgewerkt in het wijkprogramma *Blue Zone Selwerd*.

Wat

Blue Zones zijn gebieden in de wereld waar mensen gezonder en gelukkiger leven, en waar mensen vaak ouder dan 100 jaar worden. Hét kenmerk van een Blue Zone is een optimale leefomgeving. 'Natuurlijk bewegen' en een 'natuurlijke omgeving' zijn bepalend voor een lang leven. Zo dragen tuinieren, verantwoorde voeding, voldoende slaap en ontspanning en niet te veel stress bij aan gezondheid. Ook sociale netwerken en voldoende tijd voor vrienden en familie dragen bij aan gezondheid.

De uitdagingen

In Selwerd ligt een grote opgave op het gebied van gezondheid en welbevinden. Hier zijn bewoners duidelijk ongezonder dan in andere wijken en dan in de rest van Nederland. Er is veel armoede, werkloosheid en eenzaamheid, en minder welbevinden. Het woningbestand is verouderd, de zorgconsumptie is hoog, de sociale samenhang is gering. Er wonen veel eenoudergezinnen en weinig bewoners voelen zich verantwoordelijk voor de buurt. De cijfers spreken voor zich: een bovengemiddeld percentage van de wijkbewoners (1 op de 7 inwoners) ervaart een hoge mate van eenzaamheid, hebben psychische problemen (1 op 10) en geven zichzelf geen goede score voor hun eigen gezondheid. Een flink aantal huishoudens wordt door het WIJ-team ondersteund. Verder huisvest Selwerd een hoog aantal huishoudens en kinderen die in armoede leven, is er een bovengemiddeld aandeel minima-huishoudens (20%), een bovengemiddeld aandeel kinderen dat opgroeit in een minimahuishouden. Ook de fysieke omgeving scoort onder het stedelijk gemiddelde, bijvoorbeeld wat het beheer en onderhoud van de openbare ruimte betreft, de onveilige situatie door het autoverkeer en de fysieke kwaliteit en duurzaamheid van de woningen. Het voorzieningenniveau daarentegen is breed en kwalitatief goed.

De kansen

In het kader van de integrale Groningen Gezond ambities en gezamenlijke ambities die de gemeente en de woningbouwcorporaties hebben op het gebied van een gebieds/wijkgerichte aanpak is het afgelopen jaar met veel organisaties, bewoners en de gemeente gewerkt aan een nieuwe insteek voor de wijkvernieuwing in Selwerd. Samen met de bewoners, gebiedsteam, WIJ-team, woningcorporaties, scholen, verenigingen, ondernemers, zorginstellingen en andere professionals gaan we aan de slag om van Selwerd een gezonde wijk te maken. Alles wat we in deze wijk doen moet bijdragen aan de gezondheid en het welbevinden van de bewoners. Zo maken we mogelijk dat in alle activiteiten die in de wijk plaatsvinden gezondheid en welbevinden de verbindende schakels zijn, waardoor de samenhang tussen de projecten zichtbaar wordt

Kansen liggen in de relatie tussen gezondheid en de fysieke omgeving (woningverbetering, woongenot en vitaliteit, de wijk aan aantrekkelijker maken voor verschillende groepen (diversiteit en een omgeving waar gezond gedrag gestimuleerd wordt en waar mensen (jongeren én ouderen) elkaar kunnen ontmoeten).

Waar zetten we op in

Bewoners maken de wijk, vertrekpunt is wat bewoners drijft. Het hebben van een perspectief, meedoen, zelf kunnen beslissen en je goed voelen zijn belangrijke voorwaarden voor een gezond en gelukkig leven. We gaan hierbij uit van de eigen kracht van mensen.

Doelen:

over tien jaar zijn de belangrijkste gezondheidsproblemen in Selwerd teruggebracht en de gezondheidsverschillen verkleind ten opzicht van het stadsgemiddeld. Hierbij worden de onderliggende oorzaken zoals armoede, eenzaamheid, gebrek aan zingeving aangepakt.

Hiervoor is nodig dat:

- eigen kracht en initiatief van bewoners maximaal wordt ondersteund waarin het Wijkbedrijf Selwerd en het Wijkplatform een centrale rol spelen.
- stakeholders als belanghebbenden investeren in de wijk;
- de huidige bewoners na de wijkvernieuwing in de wijk blijven wonen;
- we door het verleggen van geldstromen (van bijvoorbeeld de zorgverzekeraar) bewonersinitiatieven kunnen ondersteunen en we de WIJ-teams kunnen ontlasten.

Samen met Akkoordpartners

De samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen/UMCG en Hanzehogeschool werpt hier zijn vruchten af. Er is een gezamenlijke subsidieaanvraag gedaan bij ZonMw (RUG/UMCG en gemeente) gericht op interventies die de sociaaleconomische gezondheidsverschillen kunnen verkleinen.

Onderzoekers van de Rijksuniversiteit Groningen/UMCG en de Hanzehogeschool gaan monitoren en meten. We hebben een aantal harde doelstellingen: een lagere zorgconsumptie en een stijging van welbevinden, minder overlast en ongelukken. Als gemeente werken we bijvoorbeeld aan een verduurzaming van de woningvoorraad, meer ruimte voor wandelaars en fietsers, een veiliger verkeerssituatie, ontmoetingsruimtes, een veiliger leefomgeving, aantrekkelijk groen en gezonde voeding.

Invulling geven aan de Healthy Ageing Visie

Programmaonderdelen voor de komende jaren zijn:

- Versterken sociale cohesie en kleinschaligheid (G1 Actief Burgerschap);
- Verbetering en verduurzaming van de woningvoorraad (G5 Gezond Bouwen);
- Ruimte voor de wandelaar en de fietser (G4 Gezond Verplaatsen);
- Een veiliger leefomgeving en een veiliger verkeerssituatie, inrichting 30 km zones (G4)
- Bereikbaar groen in de buurt, versterken kwaliteit groen + recreatie verbeteren waterkwaliteit (G2 en G3);
- Gezonde voeding (G6).

Rookvrije generatie

Een leefomgeving waarin niet gerookt wordt, is een gezondere leefomgeving. Daarom gaan we samen met een heleboel partners stimuleren dat kinderen die vanaf 2017 zijn geboren rookvrij opgroeien. Als gemeente gaan we roken actief ontmoedigen in en om onze gebouwen. Hiervoor gaan wij een Plan van Aanpak opstellen waarin de volgende acht pijlers de logische stappen zijn op weg naar een Rookvrije Generatie in Groningen. De andere organisaties doen hetzelfde voor hun gebouwen en terreinen. Al met al bestrijken we een aanzienlijk deel van de stad. Dit zal een grote impact hebben. We hopen dat steeds meer organisaties enthousiast worden en gaan meedoen, zodat we met elkaar de stad (bijna) helemaal rookvrij maken.

Voor kinderen levert een rookvrije leefomgeving nog veel meer gezondheidswinst op dan we al dachten: minder kinderen met zware astma-aanvallen, minder kinderen met ernstige luchtweginfecties en minder te vroeg geboren baby's. Kinderen die niet met roken in aanraking komen, gaan bovendien zelf ook minder snel roken dus er ontstaat een vliegwieleffect. Samen met de eerder genoemde organisaties gaan wij op naar een Rookvrije Generatie in Groningen. In onze aanpak leggen we de nadruk op het roken in de buurt van kinderen en het creëren van bewustwording. Het rookvrij maken van de gemeentelijke gebouwen en het inrichten van rookvrije zones is geen doel op zich maar een middel om te stimuleren dat kinderen rookvrij opgroeien. Daar hoort bij dat de gemeentelijke organisatie en de andere organisaties die een belangrijke maatschappelijke rol vervullen – zoals ziekenhuizen, scholen, sportverenigingen, kinderopvang FC Groningen e.d. – in alle opzichten uitstralen dat roken niet (meer) vanzelfsprekend is door zelf het goede voorbeeld te geven. Door met een groot aantal organisaties een krachtig signaal af te geven dat we het als een gezamenlijke verantwoordelijkheid beschouwen om er voor te zorgen dat kinderen niet meer gaan roken, willen we een beweging en een publieke discussie op gang brengen die uiteindelijk tot een gedragsverandering moet leiden.

We hebben ons aangesloten bij de landelijke Alliantie Nederland Rookvrij, initiatief van de Hartstichting, KWF Kankerbestrijding en het Longfonds. Naast de gemeente, het UMCG, de RUG, de Hanzehogeschool Groningen en het Healthy Ageing Network Northern Netherlands zijn de volgende organisaties bij de Alliantie aangesloten: Martini Ziekenhuis, Menzis, FC Groningen, GGD, Zorg Innovatie Forum, Alfa- en Noorderpoortcollege, Groninger Apothekers Vereniging, Huis van de Sport, Kidsfirst, O2G2, SKSG, Sport050, VCOG, KNMG Noord, Progress Events (de Toeter en het Catshuys), Noorderbrug en Verslavingszorg Noord Nederland. Deze organisaties hebben zich verenigd in een lokaal platform, dat in de praktijk functioneert als een lerende netwerkorganisatie. Deze brede Groningse coalitie maken zich samen sterk voor een rookvrije stad.

Who Cares? in de Oosterparkwijk

De prijsvraag *Who Cares?*, uitgeschreven door de Rijksbouwmeester in samenwerking met de gemeenten Almere, Groningen, Rotterdam en Sittard-Geleen, vraagt om innovatieve en toekomstgerichte visies op de Nederlandse woonwijken. De gemeente gaat het winnende plan helpen realiseren. De prijsvraag draait om nieuwe ideeën die een antwoord geven op de vergrijzing en de veranderingen in de zorg en ondersteuning. Deze ideeën zullen een nieuwe impuls geven aan de ruimtelijke vernieuwing van de wijken. Het unieke aan de prijsvraag is dat de plannen op een integrale wijze tot stand gekomen zijn en dat uitgewerkte businessplannen worden opgeleverd. Niet alleen ontwerpers maar ook sociaal-maatschappelijke partijen hebben samengewerkt. En juist dat aspect van de prijsvraag is niet alleen een mooie vingeroefening maar levert ook een bijdrage aan de verdere uitwerking van *The Next City*. Hoe zorgen we ervoor dat we in de zo vroeg mogelijk stadium sociaal maatschappelijke ontwikkelingen en ruimtelijke ontwerp met elkaar verbinden om onze stad voor onze huidige en toekomstige bewoners optimaal vorm te geven?

Groningen Fit

Groningen Fit (JOGG) stelt zich ten doel om door middel van een wijkgerichte, integrale aanpak een effectieve aanpak te realiseren van overgewicht. Het is geen project, maar een beweging op weg naar een gezondere samenleving. *Groningen Fit* richt zich specifiek op ondersteuning van de intermediairs die dagelijks of wekelijks in contact zijn met kinderen en hun ouders met een lage SES en met wijkbewoners van allochtone afkomst. *Groningen Fit* werkt daarbij nauw samen met allerlei betrokken partijen (bewoners, partnerorganisaties, professionals, wijkorganisaties, bedrijven en gemeentelijke diensten).

De focus ligt op het ontwikkelen van positieve en gezonde gewoonten in de (leef)omgeving van de jeugd. Er wordt aangehaakt bij interesses en kansen. Het doel is het versterken van het professioneel netwerk en de samenwerking met bewoners.

Groningen Fit loopt al een aantal jaar in Selwerd en wordt verder uitgerold in twee andere wijken.

Welzijn op Recept

Wanneer iemand een huisarts bezoekt, is zijn of haar vraag of probleem niet altijd medisch van aard. Een toenemend aantal huisartsbezoekers heeft psychosociale problemen. Zij ervaren bijvoorbeeld een gevoel van nutteloosheid, voelen zich ongelukkig of eenzaamheid of angstig of hebben slaapproblemen. Het huidige instrumentarium in de eerstelijnsgezondheidszorg is voor deze patiëntengroep niet altijd volledig passend en soms ook niet wenselijk.

Totnogtoe is het gebruikelijk dat een huisartsbezoek uitmondt in het voorschrijven van medicatie of een verwijzing naar de tweedelijnsgezondheidszorg, zoals een fysiotherapeut of een psycholoog. Activiteiten op welzijnsgebied om de kwaliteit van leven duurzaam te verbeteren en eigen regie te vergroten sluiten mogelijk beter aan bij de hulpvraag en zouden op termijn het zorg- en medicatiegebruik kunnen verminderen. In samenwerking met Gezondheidscentrum Lewenborg, Menzis, Humanitas, de MJD en de gemeente Groningen is *Welzijn op Recept* in Lewenborg twee jaar geleden van start gegaan. *Welzijn op Recept* is een landelijke methodiek waarbij de huisarts of andere zorgverlener verwijst naar de welzijnscoach. Naar aanleiding van gesprekken tussen de welzijnscoach en de cliënt over de klachten en hoe het leven van de persoon in kwestie eruitziet, kan een welzijnsinterventie worden ingezet.

Voorbeelden van zulke welzijnsinterventies zijn cursussen of trainingen gericht op eigen ontwikkeling of het grip krijgen op klachten, deelnemen aan ontmoetingsactiviteiten voor het opdoen van sociale contacten, vrijwillige inzet in de eigen omgeving of voor een maatschappelijke organisatie of een hobby of sport oppakken.

Onderzoek laat zien dat *Welzijn op Recept* resulteert in meer welzijn en zelfredzaamheid. Het moet onderdeel gaan uitmaken van de gebiedsgerichte aanpak in de gemeente en de WIJ-teams. *Welzijn op Recept* heeft bij uitstek de potentie om een brug te slaan tussen de eerstelijnsgezondheidszorg en het sociale domein om zo burgers te activeren en hun participatie te vergroten.

8 Wat zijn de resultaten

Onze ambitie is dat iedereen - jong en oud- Gezond Ouder wordt. Deze ambitie hebben we uitgewerkt in de volgende doelen:

- Het winnen van het aantal gezonde levensjaren van Groningers
- Het inlopen van gezondheidsachterstanden tussen wijken en groepen inwoners

Deze doelen hebben we niet binnen vier jaar gerealiseerd. Dit is een lang en complex proces waarin we met vele partners samenwerken en waarop vele factoren van invloed zijn. Onze ambitie is dan ook voor de langere termijn, het is een stip op de horizon. We streven er naar dat in 2030 het aantal gezonde levensjaren is toegenomen en de gezondheidsverschillen zijn afgenomen.

Om de gewenste koers te behouden hebben we een stappenplan 'op weg naar 2030' met tussendoelen ontwikkeld.

Stappenplan 'op weg naar 2030'

In 2018 hebben we:

- Een expertisepool op het gebied van Groningen Gezond opgezet, bestaande uit medewerkers van gemeente, UMCG, RUG en Hanzehogeschool met een verbinding met Menzis. In deze expertisepool is brede deskundigheid op het gebied van de zes kernwaarden voor een Gezonde Stad ('de G6').
- Aanjagers aangesteld om de verbinding tussen sociaal en fysiek domein aan te sturen.
- Een Plan van Aanpak vastgesteld voor het realiseren van onze ambities op het gebied van een rookvrije generatie.

In 2019 hebben we:

- Onze gemeentelijke gebouwen en terreinen rookvrij gemaakt.
- Positief Opgroeien uitgerold van drie naar minimaal zes wijken in de stad.

In 2020 hebben we:

- De scholing van professionals in de wijk op het gebied van de integrale gezondheidsaanpak afgerond.
- De methodiek Welzijn op Recept uitgerold in drie andere wijken.

In 2021 hebben we:

- Een werkzame, integrale aanpak voor de wijkvernieuwing ontwikkeld die sociaal en fysiek domein verbindt waarbij gezondheid en leefkwaliteit het uitgangspunt zijn.

In 2023 hebben we:

- De onderzoeksresultaten van de 'Blue Zone' aanpak in Selwerd beschikbaar die de eerste effecten zullen laten zien van de integrale aanpak c.q. nieuwe vorm van wijkvernieuwing met gezondheid en leefkwaliteit als uitgangspunt.

In 2028 hebben we:

- de belangrijkste gezondheidsproblemen in Selwerd teruggebracht en de gezondheidsverschillen verkleind ten opzicht van het stadsgemiddeld.

Vanaf 2022 gaat een nieuwe beleidsperiode voor Gezond Groningen in waarbij we ons beleid zullen ontwikkelen op basis van de resultaten van de bovenbeschreven stappen.

Monitoring

We monitoren op verschillende manieren. We volgen de effecten van ons beleid via het 'Kompass van Stad'. De effecten van de integrale aanpak in Selwerd worden apart gemonitord door een promotie-onderzoek van de RUG.

Indicatoren

We willen op alle terreinen die de gezondheid en het welbevinden van onze inwoners beïnvloeden een verbetering zien. Op de lange termijn moet dit leiden tot meer gezonde levensjaren, een hogere kwaliteit van leven en het verkleinen van gezondheidsverschillen tussen hoge en lage inkomens.

Gaande weg het traject willen we een verbetering zien in de verschillen tussen groepen inwoners (zie figuur op pagina 4) op de indicatoren:

- Eigen regie
- Ervaren gezondheid
- Sociale eenzaamheid

Daarnaast willen we een verbetering zien op de volgende indicatoren (zoals ook opgenomen in de subsidieaanvraag aan ZonMW betreffende Selwerd):

- Een lagere zorgconsumptie
- Minder overgewicht bij volwassenen en jeugd
- Een afname van het percentage inwoners dat rookt, zwaar drinkt of onvoldoende beweegt
- Een toename van de participatiegraad in de wijken
- Een afname van het percentage inwoners dat meldt aan minimaal twee chronische ziekten te lijden
- Een stijging van de lidmaatschappen van sportscholen

Informereren raad

We informeren de raad via de Planning & Control-cyclus. Daarnaast rapporteren we jaarlijks over de voortgang van Groningen Gezond. Verder onderzoeken we andere manieren om de raad te informeren over de stand van zaken, bijvoorbeeld met themabijeenkomsten en werkbezoeken.

9 Communicatie

Effectieve communicatie is doelgroepgericht. Daarom loopt de communicatie over *Groningen Gezond. Samen gezond ouder worden* langs verschillende lijnen: bewoners (op niveau van de wijk en van de hele gemeente), gemeentelijke organisatie, partnerorganisaties, landelijk en internationaal. Bij ieder niveau horen specifieke communicatiestrategieën. Voor de ontwikkeling van deze strategieën maken we gebruik van de expertise van onze eigen communicatieafdeling. Voor specifieke onderwerpen die ook het Akkoord van Groningen en de campagne City of Talent raken hebben wij regulier contact met Marketing Groningen. We maken deel uit van de themagroep Healthy Ageing die vanuit de campagne City of Talent onder leiding van Marketing Groningen is opgericht.

Bewoners: verleiden

Het doel van de communicatie op wijk- en gemeentelijk niveau is het creëren van structureel draagvlak voor het gezondheidsbeleid en actief burgerschap bij bewoners, organisaties en professionals in de wijk. De boodschap is dat we bewoners willen verleiden tot een duurzame gezonde leefstijl, door in gesprek te gaan en positief in te spelen op de wensen van de wijk. Daarvoor kiezen we voor een laagdrempelige aanpak in toegankelijke taal en beelden. Daarbij willen we gebruik maken van sociale marketing.

Bij communicatie die verder gaat dan bewoners van een wijk of stadsdeel willen we zoveel mogelijk aanhaken bij bestaande activiteiten zoals Let's Gro en Martinus Pronkjewail. Om anderstalige burgers beter te bereiken (bijvoorbeeld buitenlandse studenten en onderzoekers, statushouders) willen we informatiematerialen in meer talen ontwikkelen.

Gemeentelijke organisatie: zorgen voor verankering

Wij willen de *Healthy Ageing Visie* en de *G6* structureel verankeren in onze werkwijze, in onze werkomgeving (bijvoorbeeld door rookvrije gebouwen) en in onze beleidsprogramma's.

Partners: zwaan-kleef-aan

Wij willen de *Healthy Ageing Visie* en de *G6* structureel helpen verankeren in de organisaties van onze partners, zodat het netwerk voor een gezonde leefomgeving zich kan uitbreiden en andere partijen zich kunnen aansluiten. De communicatie van de zes kernwaarden en voorbeeldprojecten loopt via de bestaande campagnes: *Groningen*, *City of Talent* en de eigen communicatiekanalen van de Akkoordpartners en HANNN. Daarnaast liften we mee op de campagne van de *Alliantie Nederland Rookvrij!* Wij hebben ons samen met een groot aantal andere organisaties in de stad bij deze alliantie aangesloten (zie Uitvoeringsprogramma).

Landelijk : voorbeeldprojecten in de etalage

Groningen heeft een uitstekende basis om zich als gezonde gemeente te ontwikkelen. De gemeente, de RUG, het Centre of Expertise van de Hanzeschool Groningen en het Healthy Ageing-team van het UMCG ontwikkelen vele (onderzoeks)projecten en activiteiten die hieraan bijdragen. Hiermee lopen we landelijk gezien voorop, maar we profileren ons er nog niet mee.

We willen de zichtbaarheid en de profilering van Groningen als gezonde gemeente vergroten en de zes kernwaarden uit de *Healthy Ageing Visie*, *G6 voor een Gezonde Stad* landelijk promoten. We

zoeken daarbij verbinding met andere steden die zich als Gezonde Stad profileren (Utrecht, Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Eindhoven). We roepen andere partijen in de gemeente op de ambitie met zoveel mogelijk andere partners uit te dragen.

Internationaal: sterk profileren

Naast landelijk (politiek Den Haag) willen we Groningen als gezonde gemeente ook profileren in de EU en Brussel. Samen met de kennisinstellingen en HANNN maken we al deel uit van EU-netwerken op het gebied van Healthy Ageing, zoals het EU Platform Age Friendly Cities, EIT en European Innovation Partnerships on Active and Healthy Ageing (EIP AHA).

Met onze Healthy Ageing-partners zetten we een gezamenlijke Healthy Ageing-lobby op in Den Haag en Brussel. Met onze agenda brengen we niet alleen (wetenschappelijk) onderzoek onder de aandacht maar laten we ook zien dat Groningen de ideale proeftuin is voor gezonde verstedelijking. Daarvoor willen we een aantal voorbeeldprojecten in de etalagezetten en die ook aantrekkelijk presenteren.

10 Financiën

Zoals we hebben aangegeven wordt gezondheid bepaald door een samenspel van factoren die vooral buiten het terrein van de volksgezondheid liggen. De beschikbare budgetten van de betrokken beleidsprogramma's op zowel sociaal, fysiek en economisch domein dragen dan ook bij aan het behalen van de gezondheidsdoelen.

Daarnaast is er een budget van € 871.000 beschikbaar, waarvan € 484.000 GIDS-middelen. Deze middelen zetten we anders in dan voorheen. Geen inzet op losse, op zichzelf staande projecten maar op een integrale, procesmatige aanpak. Dat betekent dat we de beschikbare middelen gebruiken voor 'aanjagers' die de verschillende programma's en projecten gaan verbinden en voor interventies passend binnen bij de integrale, procesmatige aanpak. Ook zetten we een deel flexibel in voor de wijkgerichte aanpak.

In onderstaande tabel wordt de besteding verantwoord.

Gezonde Leefomgeving (uitvoering Healthy Ageing Visie)	Gebiedsgerichte aanpak		Verbinding welzijn, zorg en preventie	Totaal
	Gezonde Wijk	Positief Opgroeien		
€ 230.000	€ 205.000	€ 382.000	€ 54.000	€ 871.000

Bijlage

- Healthy Ageing Visie, de G6 voor een Gezonde Leefomgeving

Healthy Ageing Visie

De G6 voor een Gezonde Stad Groningen

First we shape cities, then they shape us (Jan Gehl, Cities for People, 2010)

Ambitie Groningen Gezonde Stad

1. Healthy Ageing Visie voor een Gezonde Stad

Vooraf

Voor u ligt de *Healthy Ageing Visie* van de stad Groningen. De visie concentreert zich op het ontwerp van een gezonde sociale en fysieke leefomgeving en kwam tot stand in overleg met het UMCG, RUG, Hanzehogeschool (partners in het Akkoord van Groningen) en Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN).

De gemeentelijke regiegroep Healthy Ageing, bestaande uit beleidsadviseurs op het gebied van gezondheid, sport, economie, voedsel, ecologie, mobiliteit, leefomgeving en Concernstaf/strategie, was bij de uitwerking van de *Visie* en het *Uitvoeringsprogramma* betrokken

De visie is bedoeld als een versnellingskamer voor de reguliere Healthy Ageing-activiteiten van de Akkoordorganisaties en HANNN. Doel is Groningen als Gezonde Stad, door het vaststellen van een gemeenschappelijke visie op een hoger plan te brengen, (voorbeeld)projecten te organiseren en het profiel van Groningen als Gezonde Stad samen met een brede coalitie van partners gezamenlijk te versterken en uit te dragen met als resultaat gezondere inwoners in een gezonde stad.

Met dit gemeenschappelijke perspectief, dat het sociale, fysieke en economische domein verbindt, beogen we een fundamenteel nieuwe aanpak en werkwijze te realiseren, die op alle fronten de kwaliteit van samenleven in onze stad verhoogt. Het investeren in een gezonde fysieke en sociale leefomgeving, in gezondheid en de kwaliteit van duurzaam (samen)leven, levert niet alleen gezonde burgers in een aantrekkelijke, leefbare stad op, maar loont ook economisch: gezonde mensen dragen bij aan een reductie van de zorgkosten en een gezond stedelijk leven levert een bijdrage aan de concurrentiekracht, is goed voor het vestigingsklimaat en levert werkgelegenheid op.

De Healthy Ageing Visie en het begeleidende Uitvoeringsprogramma vloeien onder meer voort uit het intensieve contact van de Akkoordpartners en HANNN rond de conferentie *Building The Future of Health* (juni 2016), een internationale conferentie over de invloed van de fysieke en sociale leefomgeving op gezondheid. De Akkoordpartners en HANNN leverden een actieve bijdrage aan deze conferentie en besloten na afloop de belangrijkste inzichten en opbrengsten in de stad te verankeren in de vorm van een integrale aanpak van Groningen als Gezonde Stad. Een structurele implementatie van kennis en onderzoek in de beleidspraktijk vormt de basis voor de *Visie* en *Uitvoeringsprogramma*.

Zes kernwaarden voor een Gezonde Stad

In de Healthy Ageing Visie staan zes kernwaarden centraal (de G6) die het leidend principe moeten gaan vormen voor de beleidsprogramma's van de gemeente en voor onze samenwerking met de kennisinstellingen en HANNN: *Actief Burgerschap*, *Bereikbaar Groen*, *Actief Ontspannen*, *Gezond Verplaatsen*, *Gezond Bouwen* en *Gezonde Voeding*. In het begeleidende Uitvoeringsprogramma hebben wij de visie vertaald in een aantal concrete projecten en activiteiten die wij dit jaar met de kennisinstellingen, HANNN het MBO en een groot aantal andere relevante samenwerkingspartners zullen realiseren. Uiteraard in een continue dialoog met de inwoners van onze stad. Hierin is de verbinding gelegd met het reguliere gezondheidsbeleid van de stad.

Wij beschouwen de zes kernwaarden voor een gezonde Stad als het leidend principe voor alle beleidsprogramma's van de gemeente, waarbij een hechte verbinding tussen het sociale, fysieke

en economische domein centraal staat. Wij zullen de komende jaren samen met onze partners bewerkstelligen dat de G6 tot het DNA gaan behoren van gemeente, kennisinstellingen en HANNN.

Wij hebben de concept-Healthy Ageing Visie op 6 april jl gepresenteerd tijdens een startconferentie in het Paleis aan ruim 120 medewerkers van de gemeente, UMCG, RUG, Hanzehogeschool Groningen, HANNN en het MBO.

De Healthy Ageing Visie vormt de basis voor het nieuwe Gezondheidsbeleid waarover de raad overeenkomstig de Wet Publieke Gezondheid in het najaar van 2017 zal besluiten. Door de Visie met het nieuwe gezondheidsbeleid te verbinden - met als eindproduct een overkoepelend Healthy Ageingprogramma voor de stad – kunnen we onze gezondheidsdoelstellingen sneller bereiken. De zes kernwaarden voor een gezonde Stad vormen hierin voor de lange termijn het gemeenschappelijk perspectief en de leidraad voor een gezonde Stad.

Wij nodigen andere partijen (zoals bijvoorbeeld de provincie, het MBO, het Martiniziekenhuis, Menzis, FC Groningen, SKSG, woningbouwcorporaties, ondernemers, scholen, sportverenigingen, zorginstellingen etc. nadrukkelijk uit om zich hierbij aan te sluiten zodat de Healthy Ageing Visie breed landt in stad en regio. De belangrijkste voorwaarde voor het realiseren van de Gezonde Stad-ambities is echter de actieve betrokkenheid van de inwoners van Groningen.

De inhoudelijke betrokkenheid van gemeente en kennisinstellingen bij het programma van de conferentie Building The Future of Health en de organisatie van een 'Open Air' programma in de openbare ruimte heeft ons netwerk met andere steden op het terrein van gezonde verstedelijking versterkt en het buitenprogramma bracht de thematiek dichterbij de inwoners van de stad.

1.1 Inleiding

Healthy Ageing (gezond ouder worden) is al jarenlang een speerpunt in een snel vergrijzend Noord-Nederland, in Europa en ook in de stad Groningen. De eerste jaren stonden kennisontwikkeling, onderzoek en onderwijs, sociaal-economische activiteiten, nieuwe bedrijvigheid en spin offs van de kennisinstellingen centraal; in de stad Groningen het meest

zichtbaar op de Healthy Ageing Campus, een gebied van 30 hectare in de binnenstad van Groningen, gewijd aan onderzoeksfaciliteiten, biomedische en farmaceutische bedrijven en organisaties zoals het European Research Institute for the Biology of Ageing en de biobank Lifelines. Binnen het Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN) werken kennisinstellingen, noordelijke overheden en bedrijven sinds 2009 samen aan het vergroten van het aantal gezonde levensjaren.

De multidisciplinaire aanpak op het gebied van Healthy Ageing in Groningen en Noord-Nederland, gericht op onderzoek en preventie, leverde Noord-Nederland in 2013 de status van Europese voorbeeldregio op het gebied van Active and Healthy Ageing op. In december 2016 namen HANNN en de Commissaris van de Koning in Brussel voor de tweede keer de prijs voor 'Europese voorbeeldregio' in ontvangst. Deze prijs (de hoogste categorie in de vorm van vier sterren) werd onder meer uitgereikt voor de sterke samenwerking in Noord-Nederland tussen overheden, kennisinstellingen, bedrijfsleven, eindgebruikers en andere partners.

De stad Groningen en Noord-Nederland hebben binnen Europa als voorbeeldregio dus een uitstekende reputatie. Maar wat betekent de Healthy Ageing ambitie van kennisinstellingen, noordelijke overheden en bedrijven voor de inwoners van Groningen? Wat merken zij ervan? Het stellen van deze vraag was een eerste aanleiding voor de ontwikkeling van een Healthy Ageing Visie voor de stad.

Een tweede aanleiding is dat de opvattingen over zorg, gezondheid en ondersteuning nogal veranderd zijn de afgelopen jaren. Dit komt onder meer tot uiting in de decentralisaties en dit vraagt om een nieuwe werkwijze zoals we deze bijvoorbeeld met het gebiedsgericht werken en de WIJ-teams hebben ontwikkeld.

De belangrijkste aanleidingen voor ontwikkeling van een Healthy Ageing Visie zijn echter de sociaal-maatschappelijke en fysiek-economische opgaven in onze stad. We hebben te maken met toenemende gezondheidsverschillen tussen groepen en wijken en ook het aantal ongezonde levensjaren stijgt. De inwoners van onze stad leven korter dan het landelijke gemiddelde. Ook op het fysieke terrein hebben we een aantal opgaven: de stad groeit en de druk op de openbare ruimte neemt toe. Hoe we onze groeiende, compacte stad leefbaar en aantrekkelijk houden voor alle leeftijdsgroepen is een belangrijk vraagstuk dat in de nieuwe Omgevingsvisie (The Next City) centraal staat. Gezondheid is hierin een verbindend thema.

Het realiseren van onze gezondheidsdoelstellingen (het verkleinen van gezondheidsverschillen tussen groepen en wijken en het vergroten van het aantal gezonde levensjaren) vraagt dus meer dan ooit om een integrale visie en aanpak voor de lange termijn, om samenwerking met een groot aantal partners, om een consequente en systematische toepassing van de kennis en het onderzoek van de kennisinstellingen in de beleidspraktijk en om een continue dialoog met de inwoners van onze stad.

Het inzicht dat naast allerlei preventieve gezondheidsmaatregelen ook de sociale en fysieke leefomgeving een belangrijke bijdrage kan leveren aan de verbetering van de gezondheid van inwoners van steden, krijgt de laatste jaren steeds meer aandacht. Het feit dat een belangrijk deel van de ziektelast omgevingsgerelateerd is, is niet nieuw maar raakt in deze periode van een toenemende verstedelijking steeds meer in zwang.

Het onlangs gepubliceerde rapport *Gezonde leefomgeving, gezonde mensen* van het RIVM belicht de mogelijkheden om een gezonde leefomgeving te bevorderen. Afgezien van het verbeteren van de milieukwaliteit (licht, lucht, geluid etc) worden gemeenten opgeroepen beleid te ontwikkelen op het gebied van een gezonde fysieke en sociale omgeving. Want "een

aantrekkelijke en goed ingerichte leefomgeving stimuleert een gezonde leefstijl met voldoende beweging. Wie in een groene omgeving leeft, voelt zich gezonder en bezoekt minder vaak de huisarts. Bovendien verminderen groen en water de gevolgen van klimaatverandering, zoals wateroverlast en hittestress. Maar ook de sociale leefomgeving speelt een rol: in een prettige buurt is de samenhang groot, voelen inwoners zich veilig en krijgen ze steun.” (RIVM, april 2017.)

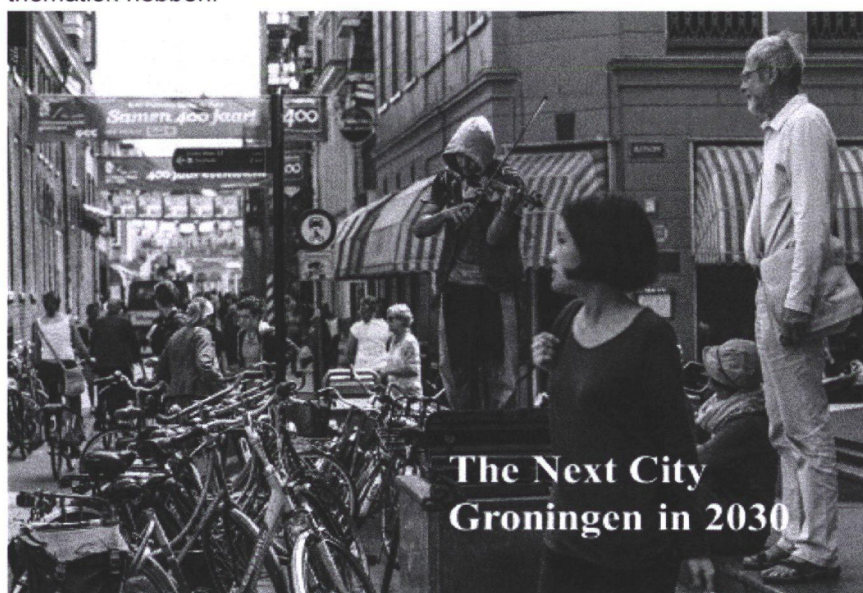
Binnen de gemeente vertalen wij deze inzichten in verschillende gemeentelijke programma's: naast het huidige overkoepelende gezondheidsbeleid *Samen Gezond in Stad* - dat wordt uitgevoerd door de WIJ-Teams, via het gebiedsgericht werken en is gericht op zorg en het voorkomen en verkleinen van gezondheidsverschillen (preventie) - doen we ook veel om onze leefomgeving gezond te maken en te houden.

Zo stelt het Meerjarenprogramma mobiliteit de fiets centraal ('op de fiets als het kan, met de auto als het moet'), is er in het Meerjarenprogramma Sport en Bewegen aandacht voor sporten in de openbare ruimte, benadrukt de Voedselvisie het benutten van openbaar groen voor moestuinen (gezond en sociaal). Met het Programma Leefomgeving (in ontwikkeling) wordt invulling gegeven aan een duurzame, aantrekkelijke, groene en klimaatbestendige leefomgeving.

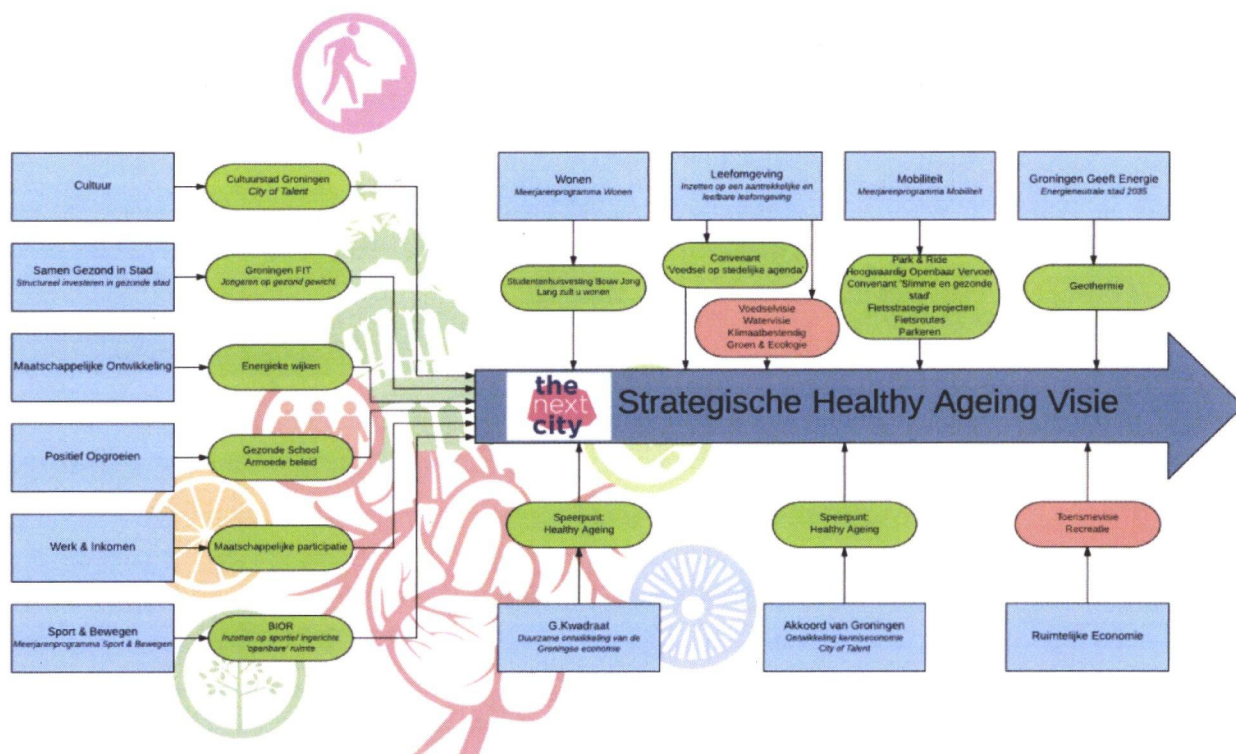
Een gezonde leefomgeving is ook een verbindend thema in de nieuwe Omgevingsvisie *The Next City* die wij in het kader van de landelijk in te voeren nieuwe Omgevingswet ontwikkelen.

De Omgevingswet, die als doel het bevorderen en in stand houden van een veilige en gezonde leefomgeving heeft, zal naar verwachting in 2019 in werking treden. *The Next City* gaat over de fysieke, economische en sociale ontwikkeling van de stad, waarin een goede verbinding tussen fysieke en economische ontwikkeling en maatschappelijke vraagstukken centraal staat. Thema's als gezondheid sociale cohesie en veiligheid worden hierin als integraal onderdeel van stedelijke ontwikkeling meegenomen.

Een gezonde leefomgeving raakt dus aan nagenoeg alle gemeentelijke beleidsprogramma's van welzijn tot cultuur & sport, van werk & inkomen tot verkeer, van bevorderen van innovatie en kennis tot ondernemerschap, van sociale participatie tot veiligheid. Een gezonde leefomgeving gaat over de fiets, wandelvriendelijke wijken- en binnenstad, schoon en veilig openbaar vervoer, leefbaarheid in buurten, duurzame gebouwen, nieuwe samenlevingsvormen, aantrekkelijk en beleefbaar groen, biodiversiteit, mogelijkheden om te sporten in de openbare ruimte, parken en pleinen als ontmoetingsplaatsen; over wonen en zorg in de buurt, over de toekomst van ziekenhuizen en andere zorginstellingen en over de rol die bedrijven in het licht van deze thematiek hebben.

Raakvlakken Gezonde Stad met reguliere beleidsprogramma's

Groningen Gezonde Stad

Winnen van het aantal gezonde levensjaren

- Cement tussen programma's
- Profilering
- Relatie onderwijs & onderzoek

Groen = ontwikkelde programma's

Rood = nog te ontwikkelen programma's

1.2 Maatschappelijke opgaven: sociaal economische gezondheidsverschillen

In de gemeente Groningen is de gemiddelde levensverwachting bij geboorte precies 80 jaar. Daarmee ligt de gemiddelde levensverwachting van Groningers lager dan in Nederland: Nederlanders worden gemiddeld 1 jaar en vier maanden ouder (bron: CBS, bewerkt door [RIVM](#), 2010-2014)^a.

Hoogopgeleide mannen in Nederland leven 6 jaar langer dan laagopgeleide mannen, hoogopgeleide vrouwen leven 6,7 jaar langer dan laagopgeleide vrouwen (bron: CBS [Statline](#)).

Uit de Gezondheidsmonitor Volwassenen uitgevoerd door de GGD'en, CBS en RIVM blijkt dat ongeveer 8% van de bevolking in Nederland een laag opleidingsniveau heeft^b. In sommige wijken in de gemeente Groningen is het percentage volwassenen met een laag opleidingsniveau beduidend hoger (GGD Groningen, 2012/ of O&S^c). Dit betekent dat ook de levensverwachting in deze wijken lager is dan het stedelijk en landelijk gemiddelde.

Het RIVM stelt dat de kans om in dit soort stedelijke woonwijken gezond oud te worden significant kleiner is dan elders. Deze wijken nodigen meestal niet uit tot bewegen en gezond gedrag.

Eenzaamheid, stress en andere welvaartsziekten leiden vaak tot een hogere sterfte. Tot nu toe is het niet gelukt om de verschillen in gezondheidskansen tussen groepen inwoners en wijken binnen Nederland terug te dringen. En dit is meer dan ooit nodig in een periode waarin de leefbaarheid in steden onder druk staat door een groeiende trek naar de stad.

Gezondheid wordt daardoor een steeds belangrijker onderwerp op de maatschappelijke agenda.

Het besef dat een goede gezondheid een belangrijke voorwaarde is voor het volgen van onderwijs, deelname aan arbeidsproces, het hebben van een sociaal netwerk en dat het vergroten van het aantal gezonde levensjaren tot een daling van de zorgconsumptie leidt, werkgelegenheid en economische groei oplevert, wint aan belang. Allemaal facetten van het leven die onontbeerlijk zijn in een samenleving die steeds complexer wordt, met nieuwe sociale verbanden en alternatieve samenlevingsvormen. Een samenleving ook, waarin overheden steeds meer aansturen op eigen kracht, eigen regie en zelfredzaamheid (van zorgen voor... naar zorgen dat...). Omgekeerd is meedoen aan de samenleving door het volgen van onderwijs, het doen van betaald of vrijwilligerswerk of andere vormen van maatschappelijke participatie van invloed op de gezondheid en het welbevinden van burgers.

In de huidige opvattingen over gezondheid, waarin de nadruk ligt op positieve gezondheid en eigen regie, raakt gezondheid aan alle beleidsterreinen en meerjarenprogramma's; positief opgroeien, sport & bewegen, leefomgeving, wonen, maatschappelijke ontwikkeling, zorg, arbeid, werk & inkomen, fietsbeleid, voedselstrategie etc. Dit inzicht leidt er toe dat we gezondheid – of breder welbevinden – beschouwen als een sociale, ruimtelijke en ook economische opgave.

Om de gezondheid en het welbevinden van onze burgers te vergroten is het dus van belang te investeren in onderwijs, werk en participatie. Daarnaast is het van belang te investeren in een sociale en fysieke leefomgeving die uitnodigt tot bewegen, tot de consumptie van gezonde voeding, een omgeving die veilig is en zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie bevordert.

Wij vinden het daarom van belang bij de toekomstige fysieke, economische en sociale ontwikkeling van de stad gezondheid en welzijn van onze inwoners als een belangrijk vertrekpunt te nemen.

Toelichting

^a Laagopgeleid betreft alleen basisonderwijs

^b Voor een volledig overzicht t.a.v. levensverwachting zie deze [link](#).

^c O&S heeft ook gevraagd naar het hoogst genoten opleidingsniveau op buurtniveau.

1.3 Visie

In het licht van deze ontwikkelingen hebben wij de bijgevoegde Healthy Ageing Visie *De G6 voor een Gezonde Stad Groningen* ontwikkeld in samenwerking met de Akkoordpartners (UMCG, RUG, Hanzehogeschool) en het Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN). De visie concentreert zich op het ontwerp van een gezonde sociale en fysieke leefomgeving. De Healthy Ageing Visie verbindt de beleidsprogramma's het fysieke, economische en sociale domein.

Ondanks het feit dat gezondheid bijna alle gemeentelijke beleidsterreinen raakt en terugkomt in een groot aantal gemeentelijke programma's, ontbreekt een eensluidende, integrale visie op Groningen als een Gezonde Stad met gezonde inwoners; een visie die de verschillende programma's uit het fysieke en sociale domein stevig met elkaar verbindt door de formulering van een gezamenlijke doelstelling, een gemeenschappelijk perspectief voor de lange termijn, gebruik makend van elkaars kennis en kunde; binnen de gemeente en buiten de gemeente (onderwijs en onderzoek van de kennisinstellingen.)

Om dit te bereiken hebben we in samenwerking met de kennisinstellingen een Healthy Ageing Visie ontwikkeld, een gezamenlijke strategie van het fysieke, sociale en economische domein voor een gezonde stad: een Visie die alle genoemde gemeentelijke meerjarenprogramma's met elkaar – en met het onderzoek van de kennisinstellingen - verbindt. Met de formulering van zes kernwaarden voor een Gezonde Stad (de G6) hebben we een overkoepelende aanpak en een *Uitvoeringsagenda* vastgesteld waarin een aantal projecten en activiteiten zijn gedefinieerd. De Healthy Ageing Visie wordt gevoed door de inhoudelijke programma's van de stad, kennisinstellingen en HANNN.

1.4 De relatie met het nieuwe gezondheidsbeleid vanaf 2018

Het huidige gezondheidsbeleid – *Samen Gezond in Stad* – loopt eind 2017 af.

In het najaar van 2017 besluit de raad over het nieuwe gezondheidsbeleid voor de periode 2018-2022. Overeenkomstig de Wet Publieke Gezondheid dient elke gemeente hier inhoud aan te geven. Wij zullen het door de raad vast te stellen nieuwe gezondheidsbeleid verbinden met deze Healthy Ageing Visie. Uiteindelijk moet dit aan het einde van 2017 leiden tot een integraal Healthy Ageingprogramma voor de stad met een integrale begroting. Zo kunnen we onze Gezonde Stad-ambities uitvoeren op basis van een ambitieus beleid, dat gekoppeld is aan de nieuwe manier van (gebieds)gericht werken met de WIJ-Teams en aan de af te sluiten dienstverleningsovereenkomsten met de GGD.

Omdat Healthy Ageing aan alle beleidsterreinen van de gemeente raakt zullen wij de raad voorstellen de Healthy Ageing Visie de basis te laten vormen van het nieuwe gezondheidsbeleid vanaf 2018.

Hierbij zij de volgende zaken relevant:

- Zes kernwaarden (de G6) fungeren als leidraad voor een Gezonde Stad;
- De verbinding van gezondheid met andere domeinen, zoals armoede, sport, economische zaken, participatie en meedoen, voedselbeleid, fysieke leefomgeving (met behulp van aanjagers);
  - * De verbinding tussen taken op het gebied van de publieke gezondheid (GGD) met het sociale en fysieke domein;
  - De verbinding tussen gezondheid en het gebiedsgericht werken (Gebiedsprogramma's); de zes kernwaarden uit de *Healthy Ageing Visie* fungeren hierbij als leidraad;
  - Via de WIJ-teams investeren in preventie, in samspraak met bewoners en andere partners in de wijk;
  - Via het programma *Positief Opgroeien* stimuleren dat kinderen en jongeren gezond en veilig opgroeien in een stimulerende omgeving. Daar waar dat niet vanzelfsprekend is bieden we ondersteuning aan. In juni a.s. zullen wij uw raad nader over dit onderwerp informeren.

1.5 Healthy Ageing en economisch groeien

Gezondheid en welbevinden sluit ook aan bij economische thema's. Gezonde steden zijn immers leefbaar en aantrekkelijk op sociaal, fysiek en economisch terrein. Het gaat dus ook over wonen en zorg in de buurt, over de toekomst van ziekenhuizen en andere zorginstellingen en over de rol die

bedrijven in het licht van deze thematiek hebben.

Het inzicht dat het voorkomen van ongezondheid een directe invloed heeft op economische groei, wint aan belang: een verbetering van de gezondheid leidt tot een reductie van de stijgende zorgkosten, vergroot de kansen op het voltooien van een opleiding, het vinden van werk en leidt dus tot een daling van uitkeringen.

Healthy Ageing is een belangrijk speerpunt in het economische beleid van de stad. De sector was in 2016 goed voor 23.452 arbeidsplaatsen (Bron: Onderzoek en Statistiek Groningen, *Bedrijvendynamiek en werkgelegenheid gemeente Groningen*). In Groningen werken kennisinstellingen en bedrijven samen aan innovaties op het gebied van zorg die bijdragen aan langer gezond blijven. UMCG en Siemens ontwikkelen nieuwe technieken waarmee persoonlijke zorg geboden kan worden op basis van inzichten van Big Data zoals LifeLines. IT-bedrijven in onze stad bundelen de krachten voor Big Data gerelateerde onderzoeken in de gezondheidszorg. De Agro&Food Industrie ontwikkelt kennis op het gebied van gezonde en veilige voedselvoorziening. Binnen het economische beleid is verder aandacht voor *de cross-overs* tussen Health & IT (bijvoorbeeld gaming, creatieve industrie) en Health & Technology (bijvoorbeeld specialistische ziekenhuisapparatuur aanpassen voor individueel gebruik thuis), ontwikkelingen die de zelfredzaamheid van burgers vergroten en tegelijkertijd nieuwe kansen bieden voor de economische ontwikkeling van stad en regio.

Hoe sociale, fysieke, economische, omgevings- en maatschappelijke factoren van invloed zijn op gezondheid en waarom de gezondheidsverschillen tussen verschillende groepen mensen (bijvoorbeeld tussen hoger en lager opgeleiden) steeds groter worden zijn belangrijke onderzoeksvragen van wetenschappers uit allerlei disciplines. De biobank LifeLines, waarin de gezondheidsgegevens van 170.000 Noord-Nederlanders wordt verzameld, is een goudmijn als het gaat om het formuleren van een antwoord op deze vragen.

Ook een aantal verzekeraars en grote voedingsbedrijven ziet het belang van preventie als belangrijke voorwaarde voor een goede gezondheid, getuige de citydeal voedsel die onlangs in het kader van Agenda Stad door twaalf steden en bedrijven werd ondertekend, waaronder Groningen.

In 2017 zullen wij een 'strategische economische Healthy Ageing Agenda' vaststellen als uitwerking van het economische programma G-Kwadraat. Deze economische agenda zullen wij opnemen in het overkoepelende Healthy Ageingprogramma voor de stad.

2. De Gezonde Stad als gemeenschappelijk perspectief

2.1 Gezonde steden

De stad is populair en steden groeien. Hoe steden leefbaar kunnen blijven, aantrekkelijk en gezond voor alle leeftijden is een vraag die steden zich overal ter wereld steeds vaker stellen. Het besef groeit dat de directe leefomgeving van invloed is op het welbevinden en de gezondheid van inwoners en dat deze leefomgeving door de inrichting van steden is te beïnvloeden. Dit blijkt onder meer uit het onlangs gepubliceerde rapport *Gezonde leefomgeving, gezonde mensen* van het RIVM dat gaat over de mogelijkheden om een gezonde leefomgeving te bevorderen en gemeente oproept om beleid te ontwikkelen op het gebied van een gezonde fysieke en sociale omgeving.

Gezonde steden zijn steden met schone lucht, schoon water, een lage CO2 uitstoot, veel groen, met ruimte om te sporten en te bewegen elkaar te ontmoeten, duurzame gebouwen, veilige fiets-, en wandelroutes, met duurzame en gezonde voedselvoorziening, een economisch sterke en sociale stad waar iedereen meedoet; een stad dus met gezonde inwoners.

Groningen is een compacte stad; bijna alle ruim 200.000 inwoners wonen binnen een straal van 5 kilometer, alle belangrijke voorzieningen zijn op loop- of fietsafstand en voetgangers en fietsers hebben volop de ruimte. De inrichting en infrastructuur dragen er toe bij dat onze inwoners haast ongemerkt gezond blijven. Ingrepen in het verleden, zoals het autoluw maken van de binnenstad, hebben een gunstige basis gecreëerd om op verder te bouwen. Met onder meer als gevolg dat er bijna nergens in de wereld zoveel wordt gefietst als in Groningen. Verder is Groningen een veilige stad met schone lucht, schoon water en een lage CO2-uitstoot en hebben we een lange traditie op het gebied van wijkgericht werken en op het gebied van een preventie gericht gezondheidsbeleid op buurtniveau. Met onze nieuwe *Binnenstadvisie* komen er nieuwe wandelroutes, bredere fietspaden, een forse uitbreiding van de fietsenstallingen en krijgen voetgangers en fietsers nog meer ruimte. De inrichting van de openbare ruimte van de stad nodigt uit tot bewegen.

De groeiende aandacht voor het fenomeen van de gezonde stad is een mondiale ontwikkeling. De al sinds de Woningwet van 1901 geldende notie dat de alledaagse (fysieke) leefomgeving gezond en ongezond gedrag beïnvloedt en dat we deze omgeving kunnen aanpassen is opnieuw populair in deze tijd van urbanisatie. Gedragswetenschappers bevestigen keer op keer dat het gemakkelijker is *'to change your environment than to change your mind'*. (Bron: Brian Wansink).

De invloed van de ruimtelijke en sociale omgeving op gezondheid – in het begin van de 20ste eeuw nog vanzelfsprekend – is wereldwijd opnieuw leven ingeblazen als een relatief nieuw aandachtsgebied binnen het brede thema Healthy Ageing. Dit thema wint aan belang sinds de Wereld Gezondheid Organisatie (WHO) dit onderwerp agendeerde.

In een tijd waarin de trek naar de stad groot is, presenteren steden en ook regio's zich mondiaal steeds vaker als Gezonde Stad of Gezonde Regio door gezondheid niet alleen als één van de uitgangspunten te nemen bij de beleidsvorming binnen het sociale, maar ook binnen het fysieke domein. Hoe groeiende steden aantrekkelijk en leefbaar te houden voor alle burgers, van jong tot oud, hoe ervoor te zorgen dat iedereen meedoet, helpt en profiteert, zijn belangrijke opgaven voor de toekomst, ook in groeistad Groningen, waarin deze vraagstukken de basis vormen van de nieuwe Omgevingsvisie *The Next City*.

Een gezonde leefomgeving is hierin een verbindend thema dat nagenoeg alle gemeentelijke beleidsprogramma's raakt.

Eén van de opgaven is een antwoord te vinden op de groei van een compacte stad als Groningen. Hoe blijft de stad leefbaar en aantrekkelijk als een steeds groeiende groep inwoners en gebruikers gebruik maakt van dezelfde openbare ruimte en de voorzieningen waardoor de druk op deze ruimte toeneemt? Dat vraagt om aanpassing van de fysieke omgeving, maar ook van gedrag. In de binnenstad krijgen voetgangers en fietsers meer ruimte waardoor het verblijfsklimaat een impuls krijgt. Iedereen helpt mee in de groeiende stad. Sociale cohesie en kleinschaligheid zijn van groot belang. Dit zijn de randvoorwaarden voor een omgeving waarin mensen elkaar kennen, zich om elkaar bekommeren en elkaar ondersteunen (Actief Burgerschap.)

In de wijken wordt ontmoeting, (sociale) veiligheid, versterking van de sociale samenhang, cultuur en beweging in de openbare ruimte en de bereikbaarheid van zorgvoorzieningen steeds belangrijker. Hoe zorgen we ervoor dat iedereen zorg op maat krijgt? Hoe kunnen fysieke voorzieningen bijdragen aan ontmoetingen in de wijken? Hoe kan de kwaliteit van de leefomgeving een sturend principe worden voor de inrichting van de stad? Hoe houden we de openbare ruimte veilig en toegankelijk voor jong en oud? We willen dat iedereen zich veilig voelt en dat de openbare ruimte aantrekkelijk voor een groeiende groep ouderen én voor onze jongere bevolking.

Buitenshuis nodigt de fysieke ruimte en infrastructuur en de beschikbaarheid van openbaar groen uit tot beweging en tot elkaar ontmoeten, op parken en pleinen, in plantsoenen en op onze meren en plassen. De fijnmazige fietsstructuur in en rondom de stad nodigt uit tot bewegen en dat heeft een directe invloed op onze gezondheid: want elke dag een uur bewegen te voet of op de fiets - verlengt de gemiddelde levensduur met vijf jaar.

Stadsgroen biedt in een tijd van klimaatverandering verkoeling en ontspanning. We blijven daarom investeren in een klimaatbestendige stad met meer openbaar groen en een slimme opvang en geleiding van regenwater. Groen en water moeten voor alle inwoners en gebruikers van de stad bereikbaar zijn en blijven. Waar mogelijk voegen we groen en water toe (bijvoorbeeld op de deksels op de Zuidelijke ringweg).

Naast deze belangrijke randvoorwaarden om gezond ouder te worden is de lucht in onze stad schoon en gezonde voeding nabij. Onze luchtkwaliteit blijft goed omdat onze inwoners steeds vaker kiezen voor duurzame energiebronnen: voor zonnepanelen, windenergie en aardwarmte in de vorm van geothermie. Ook onze vervoermiddelen zijn schoon met elektische bussen en transport op waterstof.

Om de luchtverontreiniging en het verkeerslawaai in onze stad te beperken hebben we het convenant 'Slimme en gezonde Stad' gesloten met het ministerie van Infrastructuur en Milieu.

3. Zes kernwaarden voor een Gezonde Stad (De G6)

Een betere verbinding tussen de Healthy Ageing-gerelateerde programma's en activiteiten van stad, kennisinstellingen, HANNN en andere later aan te sluiten partijen wordt steeds belangrijker om de gemeenschappelijke doelstellingen - het winnen van extra gezonde levensjaren en het verkleinen van gezondheidsverschillen - te bereiken.

In een compacte stad, waar de lijnen kort zijn, al een aantal goed werkende (bestuurlijke) samenwerkingsverbanden bestaan waarin stad, kennisinstellingen, clusterorganisaties en

bedrijven zijn vertegenwoordigd (zoals het Akkoord van Groningen), en met de WIJ-teams en de gebiedsteams een perfecte infrastructuur ligt, kunnen we met een gezamenlijke gezondheids-visie onze ambities op het terrein van een gezond stedelijk leven, sneller realiseren. Met een gezamenlijke visie van stad, kennisinstellingen en HANNN, waarin fysieke projecten worden verbonden met sociaal beleid, kan Groningen (stad en regio) zich sterker manifesteren als Gezonde Stad en als proeftuingebied op het gebied van Healthy Ageing.

Voor de stad, kennisinstellingen en HANNN geldt dat er sprake is van een breed gedeelde behoefte om de bestaande samenwerking meer structuur en inhoud te geven. Naast de noodzaak van een inhoudelijk kader, vragen de kennisinstellingen en HANNN de stad een actieve partner te zijn op het gebied van Healthy Ageing, onder andere door kennis en onderzoek te vertalen in beleid en toe te passen in concrete (voorbeeld)projecten. Daarnaast hebben de kennisinstellingen de gemeente nodig om onderzoeksvragen te kunnen baseren op maatschappelijke vraagstukken. Bovendien wordt in de zorg & welzijnsopleidingen 'leren in de praktijk' steeds belangrijker en daar hebben de kennisinstellingen de stad en de wijken voor nodig.

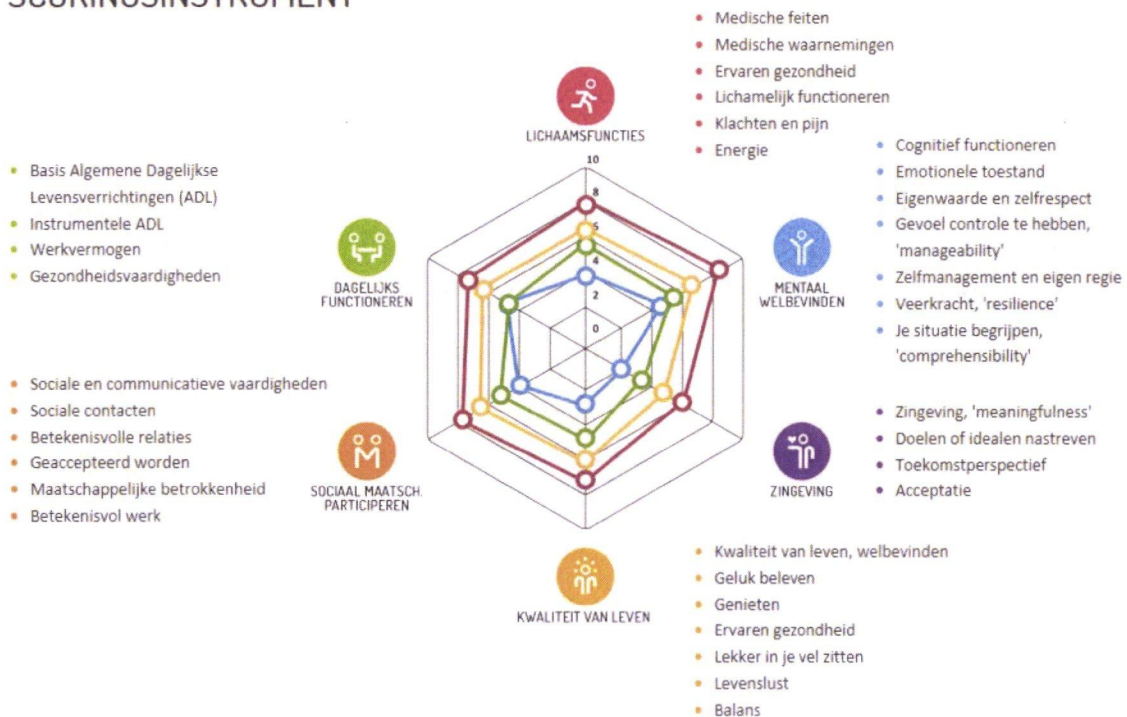
Als we gezond ouder willen worden, ligt de sleutel in een gezonde, actieve levensstijl met gezonde voeding en voldoende beweging. Een gezonde fysieke en sociale leefomgeving moet dat gedrag stimuleren en mogelijk maken. Dit laat ook het onderzoek aan de Blue Zones zien, gebieden in de wereld waar de bevolking gemiddeld veel ouder wordt dan elders. Deze Blue Zones zijn al jaren onderzoeksgebied van wetenschappers. In de vijf gebieden die als Blue Zone worden gekenmerkt, ontdekten zij een aantal specifieke kenmerken in de bevolkingsgroepen die zich centrerend rondom beweging, zingeving, een actieve levensstijl, gezonde voeding en een gezonde omgeving.

Deze elementen vinden we terug in de sinds 2011 geldende definitie van gezondheid van Machteld Huber (Institute of Positive Health): *Gezondheid is het vermogen je aan te passen en je eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven.* Hierin ligt de nadruk op positieve gezondheid, op eigen kracht: van (medische) nazorg naar voorzorg (preventie). In deze nieuwe definitie staan het fysieke en psychische welbevinden niet meer centraal (de oude WHO-definitie). In plaats daarvan is het accent komen te liggen op het vermogen van mensen om zich aan te passen en de eigen regie te voeren over zijn of haar leven.

Dit nieuwe concept wordt 'positieve gezondheid' ¹genoemd en sluit naadloos aan bij de huidige ontwikkelingen in de zorg en ondersteuning waarbij steeds meer de nadruk wordt gelegd op eigen kracht en zelfredzaamheid van burgers. Dit vraagt een integrale aanpak van gezondheidsbevordering, waarin ook aspecten als mentaal welbevinden, participatie, zingeving en sociale contacten een rol spelen.

In het door Huber ontwikkelde concept van een positieve gezondheid staan zes pijlers centraal die de randvoorwaarden zijn voor het kunnen voeren van een eigen regie: Lichaamsfuncties, Mentaal welbevinden, Zingeving, Kwaliteit van leven, Sociaal maatschappelijk participeren en Dagelijks functioneren. Deze pijlers zijn in onderstaand schema nader uitgewerkt.

SCORINGSINSTRUMENT

De World Health Organisation hanteert vergelijkbare criteria in de checklist die de WHO heeft ontwikkeld voor *Age-friendly Cities: Outdoor Spaces and Buildings, Transportation, Social Participaton, Respect and Social Inclusion, Civic Particiation and Employment, Communication and Information, Community and Health Services*.

3.1 De G6 als perspectief voor een Gezonde Stad

(zie bijlage 2 voor het Uitvoeringsprogramma en de planning voor 2017).

Bij de fysieke, economische en sociale ontwikkeling van de stad zijn de gezondheid en het welbevinden van de inwoners belangrijke uitgangspunten. Een omgeving die uitlokt tot gezond gedrag (of ongezond gedrag ontmoedigt) is een belangrijke voorwaarde voor een gezonde levensstijl. Deze dagelijkse leefomgeving moet veilig zijn, uitnodigen tot ontmoeting en beweging, herstellend vermogen uitlokken en de consumptie van gezonde voeding, zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie stimuleren (aansluitend bij de gezondheidsdefinitie van Huber.)

¹ Positieve gezondheid is het vermogen van mensen om zich aan te passen en de eigen regie te voeren in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven. In dit concept ligt de nadruk op eigen kracht en mogelijkheden van het individu (Huber, 2012)

Wij hebben zes kernwaarden geformuleerd (de G6) die als leidraad en toetssteen moeten gaan dienen voor een Gezonde Stad. De richtlijnen zijn deels ontleend aan de pijlers van het concept van positieve gezondheid van Machteld Huber, aan de kenmerken van Blue Zones en aan de criteria van de WHO voor Age-friendly cities. Doel is dat de G6 tot het DNA van stad, kennisinstellingen en zoveel mogelijk andere organisaties in stad en regio gaan behoren.

Om deze kernwaarden verder gestalte te geven stellen wij gezondheid en welbevinden centraal in de fysieke ruimte, namelijk daar waar mensen zich bewegen, en brengen daarmee een continue dialoog op gang over de wisselwerking tussen openbare ruimte en het gedrag van mensen. De G6 zijn hierin leidend.

Bij de uitwerking van deze kernwaarden in concrete projecten verbinden wij kennis en onderzoek, aan het Healthy Ageingbeleid.

Open Air Programma Building The Future of Health, juni 2016

Actief Burgerschap NB

We stimuleren onze inwoners om actief mee te doen aan het verbeteren van de eigen leefsituatie; bij de inrichting van de eigen straat, buurt of wijk om ideeën te leveren voor sport, spel en recreatie. Sociale cohesie en kleinschaligheid zijn van belang om er voor te zorgen dat mensen elkaar kennen en zich om elkaar bekommeren.

Bereikbaar Groen

De stad maakt de stedelijke ruimte groener, met aandacht voor de kwaliteit en diversiteit zodat het door verschillende doelgroepen kan worden beleefd en gebruikt. Zo dragen wij bij aan een gezonde stedelijke leefomgeving, betere luchtkwaliteit, verkoeling bij hitte, een hogere biodiversiteit, waardoor het algemeen welzijn van onze inwoners wordt verhoogd.

Actief Ontspannen

We bieden onze inwoners, - jong én oud - geschikte ontmoetingsplekken in de openbare ruimte om elkaar te ontmoeten, te sporten en te recreëren.

Gezond Verplaatsen

We bevorderen een actieve, gezonde leefstijl door een gezonde en veilige omgeving te bieden voor wandelaars en fietsers. We vergroenen ons openbaar vervoer met waterstof- en elektrische bussen en fietskoeriers zorgen voor een schone pakketbezorging.

Gezond Bouwen

We bieden een gevarieerd aanbod aan duurzame woningen en gebouwen die de bewoners in staat stellen zo lang mogelijk zelfstandig te blijven wonen en werken in de vertrouwde leefomgeving; met een aantrekkelijke verbinding tussen binnenruimte (het gebouw) en de buitenruimte.

Gezonde Voeding

We bevorderen het bewustzijn rond gezond, duurzaam voedsel en stadslandbouw. We stimuleren het verbouwen en/of verkopen en de beschikbaarheid van gezonde verse producten, zoveel mogelijk afkomstig uit de regio.

4. Doelstellingen, resultaten, randvoorwaarden en indicatoren

Door het formuleren van gemeenschappelijke doelstellingen voor de lange termijn, de ontwikkeling van gezamenlijke projecten, het opzetten van een projectorganisatie en afstemming over een gezamenlijke communicatie kunnen wij samen met andere relevante partijen onze ambities voor een gezonde stad met gezonde inwoners sneller realiseren, Groningen als Gezonde Stad doeltreffender profileren en zo ook gemakkelijker de samenwerking met andere steden aangaan.

Missie

Het winnen van het aantal gezonde levensjaren: we willen in Groningen de algemene Healthy Ageingdoelstelling van de EU, Noord-Nederland en Europa sneller realiseren.

Landelijk willen we ons profileren als de Gezondste Stad van Nederland.

Doelstelling

Verkleinen van gezondheidsverschillen tussen groepen inwoners en wijken in de stad.

- Door gezondheid en welzijn als uitgangspunt te nemen bij de sociale en fysieke ontwikkelingen.
- Door structureel te investeren in de ruimtelijke en sociale randvoorwaarden voor een gezonde, aantrekkelijke leefomgeving die uitnodigt tot ontmoeting, onze inwoners stimuleert tot gezonde keuzes en een actieve levensstijl.
- Door in te zetten op preventie en jongerenparticipatie, signalen tijdig op te vangen, te normaliseren en de keten van zorg en veiligheid te versterken.
- Gekoppeld aan onderwijs en onderzoek, gebruik makend van expertise kennisinstellingen.

Subdoelstellingen

- Het vergroten van de werkgelegenheid, verlaging van het aantal bijstandsuitkeringen.
- Het verkleinen van de sociaal-economische verschillen in de stad: een goede gezondheid is immers van grote invloed op maatschappelijke participatie, het voltooien van een opleiding, het vinden van werk etc.
- Een stad te zijn waar onze kinderen gezond en veilig kunnen opgroeien in een stimulerende omgeving.
- Daling van het aantal mensen in de bijstand.
- Verlaging van het percentage kinderen dat in armoede opgroeit.
- Het stimuleren van economische activiteiten die innovatie en bedrijvigheid combineren met gezondheid en zorg voor de stad. (Triade, R&D-Hotel, Life Cooperative.)

Resultaten

- Een stad met gezondere inwoners: stijging van ervaren gezondheid, kwaliteit van leven, en geluk, waarin de gezondheidsverschillen tussen wijken en groepen zijn verlaagd.
- Verhoging van het subjectieve veiligheidsgevoel, hoge waardering sociaal leefklimaat.
- Verhoging van de werkgelegenheid.
- Het voorkomen van ongezondheid heeft een directe invloed op economische groei: een verbetering van de gezondheid leidt tot een reductie van de stijgende zorgkosten, vergroot de kansen op het voltooien van een opleiding, het vinden van werk en leidt dus tot een daling van uitkeringen.
- Actieve participatie van inwoners uit de wijk, de inwoners als regisseur bij de inrichting van de eigen leefsituatie en eigen leefomgeving.
- Een stad met kwalitatief goede, duurzame woningen die bewoners in staat stellen zo lang mogelijk zelfstandig te blijven wonen en te participeren in de wijk.
- Verlaging van het percentage gebruikers WMO.

- Verhoging lidmaatschap sportverenigingen.
- Verlaging percentage vroegtijdig schoolverlaters.
- Een veilige omgeving voor wandelaars en fietsers, en ontmoetingsplekken in de openbare ruimte voor sport en spel.
- Naamsbekendheid van Groningen als de gezondste stad van Nederland (profilering)
- Een leefbare en aantrekkelijke stad voor alle leeftijden.
- Een stad waarin iedereen meedoet.

Indicatoren

In hoeverre een verbetering van de leefomgeving leidt tot een verbetering van de gezondheid is moeilijk te meten. De volgende meetinstrumenten zijn in ieder geval beschikbaar en kunnen worden ingezet om de effecten van een integrale gezondheidsaanpak te meten:

- de data die via de Wijkenquêtes, de Leefbaarheidsmonitor, Wijkkompas (tweejaarlijks, data over inwoners van de stad Groningen) en de Gezondheidsenquête (vierjaarlijks via GGD, voor de gehele provincie) worden verzameld:

Leefbaarheidsmonitor: een hogere waardering in de leefbaarheidsmonitor.

Gezondheidsenquête: een score van het ervaren van gezondheid en geluk (vierjaarlijks).

Om te meten of de doelstellingen zijn gehaald is het noodzakelijk een monitoringsysteem te ontwerpen dat voor een langere termijn (tien jaar) de resultaten van de integrale aanpak meet. De genoemde meetinstrumenten die nu beschikbaar zijn, meten over periodes van twee of vier jaar. Over een effectiever meetsysteem zullen we overleg voeren met de GGD, Bureau Onderzoek & Statistiek en de kennisinstellingen.

Relevante te gebruiken data uit de reguliere gebiedsonderzoeken betreffen o.a.:

Gebiedsindicator

Nr. 1 en 25: Werk en inkomen, GKBNWW 1-3 jaar, opleidingsniveau.

Nr. 3: Eenoudergezinnen, allochtonen, kansarme kinderen.

Nr. 5-9: Ervaren gezondheid, kwaliteit van leven, geluk, behoefte aan hulp.

Nr. 11: Mantelzorg geven en ontvangen.

Nr. 15: Kwaliteit woningen, WOZ waarde, corporatief bezit, verloedering.

Nr. 18: Inbraak, mishandeling, subjectief onveiligheidsgevoel, sociaal leefklimaat, contact burenen.

Nr. 22: Overgewicht volwassenen en jeugd, alcoholgebruik, lichamelijke activiteit.

Nr. 24: Percentage gebruik WMO.

Nr. 27: Percentage vroegtijdig schoolverlaters.

Nr. 29: Lidmaatschap sportvereniging.

Voor het project *Selwerd als Man made Blue Zone* (zie Uitvoeringsprogramma, bijlage 2) geldt het volgende. Om de effecten van de integrale aanpak in deze wijk te meten hebben gemeente en RUG/UMCG een call ingediend bij ZonMw, gericht op onderzoek van effectieve interventies om gezondheidsverschillen op lokaal niveau te verkleinen. Naast onderzoek op basis van kwantitatieve data zullen RUG/UMCG (als de call wordt gehonoreerd) voor het meten van concrete gezondheidswinst onderzoek doen met data van Zorginstituut Nederland/Vektis of via de preferente zorgverzekeraar die via een TTP (Trusted Third Party) kunnen worden geanalyseerd.

Daarnaast worden data verzameld om onderliggende verklarende factoren voor bepaalde trends te ontdekken en te begrijpen. Dit betreft met name kwalitatieve data, zoals interviews met stakeholders, gesprekken met bewoners (in-depth, in eigen context over beleven van de wijk), participatief veldonderzoek, en focusgroepen. De kwalitatieve data hebben betrekking op de emoties en cognities

over de eigen leefomgeving, de eigen (non)participatie, en over de bruikbaarheid van de modulaire arrangementen.

Stadsstrand bij het Infoversum, onderdeel van het Open Air Programma van Building The Future of Health in 2016. Het strand werd onlangs vergroot.

5. Operationalisering / Organisatie

Na de vaststelling van de zes kernwaarden voor een Gezonde Stad is de volgende fase het specifiek maken wat de G6 in de stad betekenen. Hoe willen we de richtlijnen invulling geven, waar leggen we de accenten, welke projecten voeren we uit en welke fasering hanteren we?

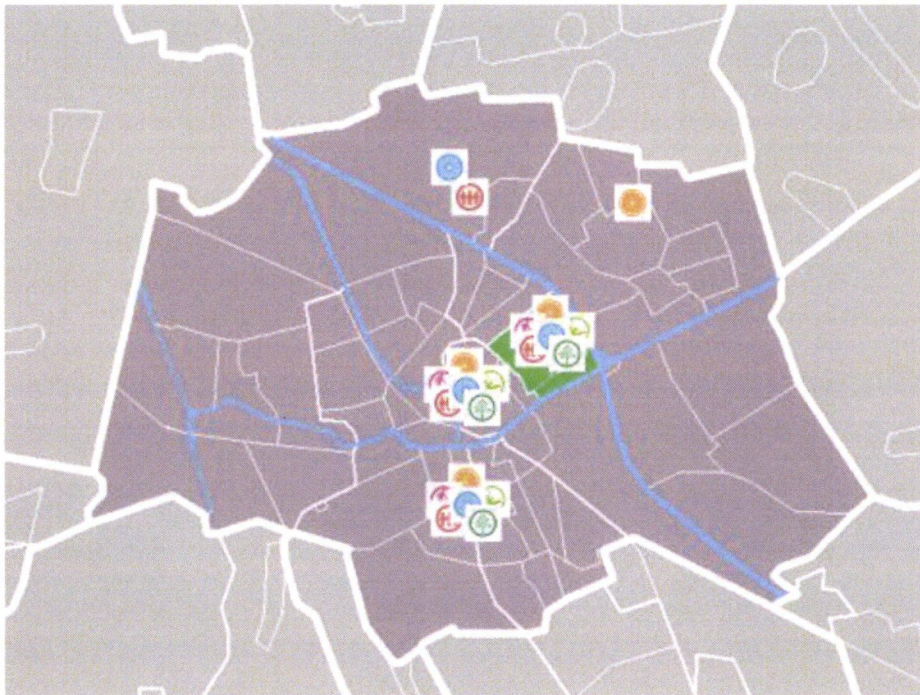
De projecten en planning voor 2017 en verder worden beschreven in het bijgevoegde *Uitvoeringsprogramma*. Om er voor te zorgen dat de zes kernwaarden voor een Gezonde Stad ook daadwerkelijk het leidend principe worden in de Meerjarenprogramma's en het cement tussen de verschillende programma's (inclusief gebiedsprogramma's) gaan vormen, moeten 'de G6 in de haarvaten van de gemeentelijke organisatie terecht komen. Dit is een leerproces. Om onze doelstellingen te bereiken en de projecten in het Uitvoeringsprogramma te realiseren is het noodzakelijk dat een aantal mensen binnen de gemeentelijke organisatie tijdelijk een aanjaagfunctie gaat vervullen als projectleider en hiervoor ook voor een deel van de tijd wordt vrijgemaakt. Hiervoor hebben we een bedrag in de begroting opgenomen.

Deze projectleiders moeten er voor zorgen dat er een permanente verbinding tot stand komt tussen de gezondheidsgelateerde meerjarenprogramma's, dat er voortgang wordt geboekt betreffende de in de Uitvoeringsprogramma gedefinieerde activiteiten en projecten, en dat er structureel en op strategisch niveau gebruik wordt gemaakt van het onderwijs en onderzoek van de kennisinstellingen; door bijvoorbeeld het organiseren van expertmeetings, werkbezoeken, deelname aan calls en Europese en landelijke netwerken, citydeals met andere steden etcetera.

Dit betekent dat we de komende jaren moeten investeren in het communiceren van de Healthy Ageing Visie. We zullen de 'best practices' van Groningen als Gezonde Stad actief uitdragen en rond dit onderwerp een structurele verbinding tot stand te brengen met de wetenschappers en lectoren van de kennisinstellingen (inclusief WIJS en de zes Wetenschapswinkels). Voor het bewerkstelligen van

structurele ontmoetingen tussen de kennisinstellingen, gemeente en andere partners rond het thema Gezonde Stad organiseren we jaarlijks een aantal Masterclasses waarin medewerkers van de kennisinstellingen colleges verzorgen voor ambtenaren van de gemeente.

Een geleidelijke en organische verankering van de G6 in de stad.

5.1 Projectorganisatie

Voor de verdere uitwerking van de strategische agenda en een goede, structurele verankering in de organisatie(s) zullen aanjagers/projectleiders een projectorganisatie inrichten.

De bestaande gemeentelijke regiegroep Healthy Ageing vormt hiervoor de basis. Naast dit overleg wordt er een Regiegroep Projecten opgestart, waarin ook een vertegenwoordiging van de kennisinstellingen plaatsneemt, om de voortgang van de projecten in het Uitvoeringsprogramma te begeleiden. Het strategische Healthy Ageing overleg, bestaande uit de burgmeester, de coördinerend wethouder Healthy Ageing, de directie van de GGD, de directie van het Center of Expertise Healthy Ageing (Hanzehogeschool), de directie HealthWise (RUG), directie Healthy Ageing Team UMCG en directie HANNN wordt gecontinueerd in de vorm van een regiegroep. De (bestaande) stuurgroep Akkoord van Groningen vormt de stuurgroep.

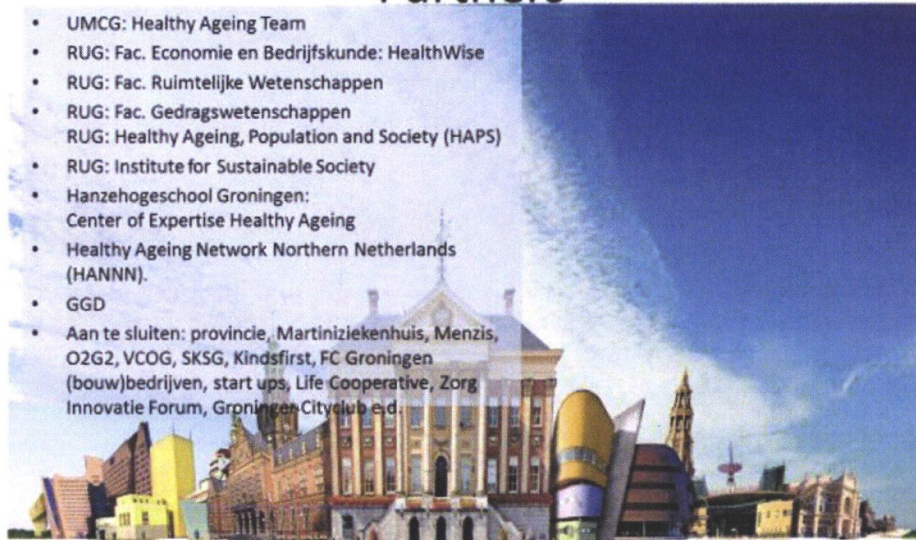
Voor de kosten van drie aanjagers/projectleiders vanuit de organisatie is vanaf 2018 (voor 1,5 dag per week) is een structureel bedrag begroot van € 120.000,- begroot. Daarnaast is een bedrag voor communicatie begroot, eveneens afkomstig vanuit de eigen organisatie.

Vanuit de Concernstaf/team strategie neemt vervult één van de medewerkers tijdelijk een aanjaagfunctie als programmamanager/coördinator.

5.2 Partners

De Akkoordorganisaties en HANNN zijn de initiatiefnemers voor de strategische Agenda. Naast een brede vertegenwoordiging van bovengenoemde organisaties zullen wij bij het vervolg en de verdere uitwerking partijen als de provincie, het Martiniziekenhuis, Menzis, FC Groningen, het MBO, O2G2, VCOG, SKSG, KidsFirst, sportverenigingen, de Wij-Teams, Verslavingszorg Noord-Nederland, de Groninger Apothekersvereniging, Platform GRAS, de Koepel Economische Agenda, Life Cooperative, woningbouwcorporaties, het Zorg Innovatie Forum, de Groninger City Club, het Groninger Forum en – last but not least – de inwoners van onze stad - betrekken, zodat de strategische Healthy Ageing Agenda breed landt in de stad en regio.

Partners

6. Communicatie profilering: voorbeeldprojecten in de etalage

De stad Groningen heeft een uitstekende basis om zich als Gezonde Stad te ontwikkelen. Binnen de gemeente, de RUG, het Center of Expertise van de Hanzeschool Groningen en het Healthy Ageing Team van het UMCG worden vele (onderzoeks)projecten en activiteiten ontwikkeld die direct gerelateerd zijn aan het thema Gezonde Stad. Hiermee lopen we landelijk gezien voorop maar we profileren ons er niet mee.

We willen de zichtbaarheid en de profilering van Groningen als Gezonde Stad vergroten en de zes kernwaarden landelijk promoten. We zoeken een verbinding met andere steden aan die zich als Gezonde Stad profileren (Utrecht, Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Eindhoven). We roepen zoveel mogelijk andere partijen in de stad op om zich bij deze ambitie aan te sluiten, zodat we deze boodschap met zoveel mogelijk andere partners kunnen uitdragen.

Wij willen de Healthy Ageing Visie en de G6 structureel verankeren in de gemeentelijke beleidsprogramma's en in de organisaties van onze partners, zodat het netwerk voor een gezonde stadsontwikkeling zich kan uitbreiden en andere partijen zich kunnen aansluiten.

De communicatie van de zes kernwaarden en voorbeeldprojecten loopt via de bestaande campagnes: *Groningen*, *City of Talent* en de eigen communicatiekanalen van de Akkoordpartners en HANNN. Daarnaast liften we mee op de campagne van de *Alliantie Nederland Rookvrij!* Wij hebben ons samen met een groot aantal andere organisaties in de stad bij deze alliantie aangesloten (zie Uitvoeringsprogramma).

Onze communicatie is gericht op:

1. structurele verankering binnen de eigen gemeentelijke organisatie en beleidsprogramma's.
2. structurele verankering van het Gezonde Stad Perspectief in onze (Akkoord)partnerorganisaties.
3. structureel draagvlak creëren in de wijken, gerelateerd aan actief burgerschap en bij andere organisaties.
4. profilering van Groningen als Gezonde Stad in Den Haag en Brussel: het opzetten van een gezamenlijke Healthy Ageing lobby in Den Haag en Brussel en deze verbreden van een op

kennis- georiënteerde agenda naar een profiel van Groningen als proeftuin voor gezonde verstedelijking. Daarvoor is het nodig dat Groningen een aantal voorbeeldprojecten in de etalage kan zetten en die ook aantrekkelijk kan presenteren.

Voor een structurele inhuur van de afdeling communicatie van de gemeente (1,5 dag per week) is en bedrag van € 35.000 begroot (zie begroting).

Uitvoeringsprogramma (zie bijlage 2)

De in het bijgevoegde Uitvoeringsprogramma opgenomen projecten zullen in eerste instantie als voorbeeldprojecten in de etalage worden gezet, waarbij de Akkoordpartners en HANNN gezamenlijk de afzender zijn. Deze lijst is flexibel en zal al werkende weg worden uitgebreid.

De meest in het oog springende voorbeeldprojecten die in 2017 als vliegwiel moeten gaan dienen zijn:

- Een pilot-Blue Zone Wijk: te beginnen met Selwerd, later uitgebreid met Oosterparkwijk en andere wijken (waarbij een actieve betrokkenheid van bewoners een voorwaarde is), verbonden met onderzoek naar het verkleinen van de sociaal-economische gezondheidsverschillen (meten van resultaten van de interventies over een lang termijn).
- De grote stedelijke projecten: Binnenstad (met als eerste Westerhaven, A-straat, Brugstraat), Stationsgebied, Zuidelijke ringweg.
- Profilering van Groningen als stad waar een rookvrije generatie opgroeit.
- *Practice what your Preach*: een gezonde werkomgeving bij de gemeente.
- Healthy Ageing Week, oktober 2017.
- De 'best practices' van Groningen als Fietsstad.
- Prijsvraag *Who Cares* in de Oosterparkwijk voor vernieuwende woon- en zorgconcepten voor ouderen.
- De verdere ontwikkeling van het Europapark als gezonde omgeving: de plannen voor een sportieve inrichting van een aan te leggen park (waarvoor de gemeente samenwerkt met het Noorderpoortcollege) is als casus ingediend in het kader van een Europese subsidieaanvraag samen met de Hanzehogeschool (Communities of Practice 4 Healthy Lifestyle (CoP4HL)). Bij de call zijn ook bedrijven betrokken: Svecro en Plaza Sportiva. In een volgend stadium zullen we ook de Noordelijke Online Ondernemers, Q4 en de DUO betrekken.
- Deelname aan de call 'Healthy Lifestyle Innovation Quarters for Cities and Citizens' van EIT (European Institute of Innovation and Technology) met het UMCG. Doel is door middel van het vormen van fora tijdens grote evenementen ontmoetingen tussen kennisinstellingen, bedrijfsleven en burgers te organiseren. Thema: het stimuleren van een gezonde en actieve levensstijl.
- Groene daken: subsidieregeling voor particulieren om daken te vergroenen en zo bij te dragen aan een goede waterberging en een gezonde luchtkwaliteit.
- Het Zuiderplantsoen tussen oude Winschoterdiep en de Hereweg als de ringweg verdwijnt onder de grond. Boven op de weg komen drie viaducten (deksels). Op een van de deksels komt een nieuw park: het Zuiderplantsoen. Dit nieuwe plantsoen verbindt de Oosterpoort, de Linie, de Herewegbuurt en Helpman weer met elkaar. Het park vormt straks samen met het Sterrebos en de kantoortuin van het DUO-gebouw het Zuiderplantsoen. Het park is uitsluitend toegankelijk voor voetgangers en fietsers.
- De beste voorbeelden van de Eetbare stad.
- Het land-art park in Meerstad van 10 hectare. Dit glooiende, groene gebied moet een levendige ontmoetingsplek aan de rand van Groningen worden. Sport, spel, cultuur en festivals krijgen hier volop de ruimte. De verwachting is dat het park eind 2018 klaar is.

7. Financiën / Begroting

De uitvoering van de projecten in het Uitvoeringsprogramma kunnen voor een belangrijk deel uit de reguliere budgetten worden gedekt (mits de raad die jaarlijks beschikbaar stelt).

Om deze nieuwe aanpak en werkwijze te laten slagen, is het noodzakelijk om voor de periode 2018-2022 te investeren in het verankeren van de zes kernwaarden in de organisatie en in de verschillende programma's en projecten, en in het profileren van Groningen als Gezonde Stad (het etaleren van een aantal voorbeeldprojecten). Praktisch betekent dit het opzetten van een projectorganisatie met een aantal interne projectleiders als aanjagers, het intern inhuren van ondersteuning vanuit de afdeling communicatie voor de profilering van de ambities rondom de Gezonde Stad. Ook voor de uitvoering van de projecten uit het Uitvoeringsprogramma 2017 zijn incidenteel extra middelen noodzakelijk (uitvoeringskosten).

De extra incidentele middelen voor 2017 (totaal € 160.000,-) dekken we uit een aantal reguliere budgetten: Gebiedsbudget (algemene deel) € 40.000,-; Gezondheidsbudget Samen Gezond in Stad, € 40.000,-; Akkoord van Groningen, City of Talent, € 80.000.

De Healthy Ageing Visie vormt de basis voor het nieuwe gezondheidsbeleid (2018-2022) waar de raad overeenkomstig de Wet Publieke Gezondheid in het najaar over zal besluiten. Wij zullen de komende maanden een nieuw gezondheidsbeleid ontwikkelen voor de periode 2018-2022, dat de landelijke GIDS-middelen voor de publieke gezondheidstaken, het uitvoeringsprogramma sport en de de Healthy Ageing Visie verbindt. Hier zal de raad in het najaar van 2017 een besluit over nemen.

Uitvoering projecten Uitvoeringsprogramma 2017

Begrotingsonderdelen	2017	Dekking 2017 incidenteel
Werkbudget		
Bureaunkosten projectorganisatie Vergaderkosten, reis- en verblijfkosten	5.000	
Organisatie Startconferentie 6/4/16	5.000	
Ureninzet projectorganisatie		
Inhuur communicatie 1,5 per dag per week	35.000	
Aanjaagfunctie/projectleiders DMO en SO voor 1,5 dag per week. Voor DMO extra capaciteit vanwege verbinden gebiedsteams binnen DMO naar WIJ-Teams. Aanstelling van een Trainee Healthy Ageing.	10.000	
Uitvoering projecten, proceskosten, expertmeetings, activiteiten		
Proeftuin Blue Zone Wijk Selwerd.	5.000	
<i>Grote stedelijke projecten:</i> Binnenstad Stationsgebied Zuidelijke ringweg	NTB	
Healthy Ageing Week	80.000	Akkoord van Groningen (is toegekend)
Gezonde werkomgeving Gemeente	NTB	Ten laste van reguliere budgetten bedrijfsvoering.
Rookvrije generatie communicatie via CoT Zichtbaarheid in de stad	5.000	
Deelname Europese Calls Communities for Practice 4 HL, i.s.m. Hanzehogeschool (HG). Honorering van de call levert gemeente/HG 50 K op, matching door gemeente/HG: ureninzet		
Communicatie		
Productie filmpje, animatie Overig publiciteitsmateriaal Presentatiemateriaal roadshow, expertmeetings, colleges (masterclasses Gezonde Stad)	15.000	Gemeente
Totaal	160.000	
Dekking	80.000 40.000 40.000	Akkoord v. Groningen Gezondheidsbudget Gebiedsbudget

--	--	--